

บทที่ 2

อัลกุรอาน⁵ อัลหะดีษ⁶ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำวิจัยเรื่องบทบาทด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ ครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ามียาอะฮ์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยสามารถคัดแยกออกเป็นดังนี้

2.1 อัลกุรอาน

อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่ อัลกุรอานที่ระบุว่า โลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ วางอยู่บนพื้นฐานแห่งการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ การดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรม และการเป็นตัวแทนแห่งพระเจ้าในการครอบครองและแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากร ตลอดจนการพัฒนาและสร้างความเจริญรุ่งเรืองบนโลก⁷

โดยเรื่องการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และการดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรม สามารถพบได้จากเรื่องราวของซุฮัยบในอัลกุรอานว่า

﴿وَالِى مَدِينٍ أَحَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

(الأعراف : 85)

⁵ อัลกุรอาน เป็นที่มาของบัญญัติอิสลามและเป็นธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยมีเนื้อหาสาระครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่กำเนิดจนถึงสิ้นลมหายใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านแนวทางการศรัทธา กฎหมาย สังคม ศีลธรรม จริยธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วิทยาการ ประวัติศาสตร์ และอื่นๆอย่างไม่เคยปรากฏในคัมภีร์ใดๆมาก่อน

⁶ อัลหะดีษ หมายถึง คำพูด การกระทำ และการยอมรับของนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่มาขยายและอธิบายรายละเอียด บัญญัติศาสนาและหลักคำสอนที่ปรากฏในอัลกุรอาน โดยแนวทางและแบบอย่างของท่านบางครั้งนักวิชาการจะเรียกว่า อัศสุนนะฮ์

⁷ al-Dimishqy, 'Abī al-Fidā' al-Hāfīz Ibn Kathīr. 1981. Tafsīr Ibn Kathīr. (Lebanon : Dār al-Fikr), หน้า 282 (เล่ม 2).

ความว่า และยังมีประชาชาติเมืองมคัณ เราได้ส่งซูอัยบ์ซึ่งเป็นพี่น้องของ
เขาไป เขากล่าวว่า โอ้ประชาชาติของฉัน พวกท่านจงสักการะภักดี
ต่ออัลลอฮ์เถิด ไม่มีสิ่งใดสมควรได้รับการสักการะสำหรับพวกท่าน
นอกจากพระองค์ แท้จริงหลักฐานอันชัดเจนจากพระเจ้าของพวกท่าน
ได้มาถึงพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงทำให้ครบเต็มในการตวงและการชั่ง
และพวกท่านจงอย่าทำให้ขาดบรรดาสิ่งของของมนุษย์ และพวกท่านจง
อย่าก่อความเสียหายในแผ่นดินหลังจากที่มีการแก้ไขมันแล้ว นั่นแหละ
เป็นสิ่งที่ดียิ่งแก่พวกท่าน หากพวกท่านเป็นผู้ศรัทธา

(อัลอะฮฺรอฟ : 85)

ส่วนการสืบทอดและเป็นตัวแทนแห่งพระเจ้าในการครอบครอง การแสวงหา
ประโยชน์จากทรัพยากร และการพัฒนาหรือสร้างความเจริญรุ่งเรืองบนโลก สามารถพบ
จากอัลกุรอานที่ระบุว่า

﴿إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ...الآية﴾

(الأعراف : 128)

ความว่า แท้จริงแผ่นดินนั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ ผู้ทรงทำให้มันสืบทอด
แก่บรรดาผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์จากปวงบ่าวพระองค์...อัลอายะฮ์

(อัลอะฮฺรอฟ : 128)

﴿هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا...الآية﴾

(هود : 61)

ความว่า พระองค์คือผู้ทรงบังเกิดพวกท่านมาจากแผ่นดินและทรงให้
อาศัยอยู่สร้างความสำเร็จบนแผ่นดิน...อัลอายะฮ์

(ฮุด : 61)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่า ทุกสิ่งที่ทุกคนชวนขายมาอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลามเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى...الآية﴾

(النجم : 39)

ความว่า และมนุษย์ไม่มี (สิทธิ) อะไรเลยนอกจากสิ่งที่เขาชวนขายไว้เท่านั้น...อัลอายะฮ์

(อันนัจญุม : 39)

ส่วนหนึ่งจากกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ยอมรับคือ การค้าขายที่เกิดจากความพอใจทั้ง 2 ฝ่าย โดยไม่มีการอธรรมต่อกัน ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ...الآية﴾

(النساء : 29)

ความว่า โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลายพวกท่านจงอย่ากินทรัพย์สินพวกเจ้าในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบธรรม นอกจากการค้าที่เกิดจากความพอใจจากพวกเจ้า...อัลอายะฮ์

(อันนิซาอู : 29)

นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังถือว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาค ซะกาต และ 1 ใน 5 จากทรัพย์สินสงคราม เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม ซึ่งจะถูกนำไปใช้เพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ตามศาสนากำหนด ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى نُنْفِقُوا مِمَّا نُحِبُّونَ وَمَا نُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾

(آل عمران : 92)

ความว่า พวกเขาจะมีได้ความดีจนกว่าพวกเขาจะบริจาคจากสิ่งที่พวกเขารักและสิ่งใดที่พวกเขาบริจาคไป แท้จริงอัลลอฮฺทรงย่อมรู้ดีในสิ่งนั้น

(อาลิอิมรอน : 92)

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

(التوبة : 60)

ความว่า แท้จริงทรัพย์สินที่เป็นชะกาดนั้นสำหรับบรรดาคนยากจนและบรรดาผู้ที่ขัดสน และบรรดาเจ้าหน้าที่รวบรวมมัน และบรรดาผู้ที่หัวใจของพวกเขาสนิทสนม และใช้ในการไถ่ทาส และใช้ในบรรดาผู้มีหนี้สิน สิ้นตัว และใช้ในหนทางแห่งอัลลอฮฺ และใช้ในบรรดาผู้ที่อยู่ในระหว่างการเดินทาง ซึ่งเป็นบัญญัติอันจำเป็นจากอัลลอฮฺ และอัลลอฮฺทรงผู้รอบรู้ และทรงปรีชาญาณ

(อัตเตาบะฮฺ : 60)

﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ...الآية﴾

(الأنفال : 41)

ความว่า ฟังทราบเถิดว่า แท้จริงสิ่งใดที่พวกเขาได้มาจากการทำสงครามแน่นอน 1 ใน 5 ของสิ่งนั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮฺและศาสนทูต และญาติใกล้ชิด และบรรดากำพร้า และบรรดาผู้ขัดสน และคนเดินทาง... อัลอายะฮฺ

(อัลอัมฟาละ : 41)

นบีมุฮัมมัด ﷺ สอนทุกคนให้ทราบว่าทรัพยากรทั้งหมดล้วนเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงเป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียว พระองค์คือผู้สรรสร้างสรรพสิ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกคน ไม่ว่าจะเป็่่นสิ่งนั้นจะอยู่ในฟ้า เช่น น้ำฝน หรือทรัพยากรบนดิน เช่น พืชพันธุ์ต่างๆ หรือทรัพยากรใต้ดิน เช่น น้ำมันและแร่ธาตุ หรือทรัพยากรในทะเล เช่น ไข่มุก ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ... الْآيَةَ﴾

(النور: 64)

ความว่า ฟังทราบเถิด แท้จริงสิ่งที่อยู่ในบรรดาชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ...อัลอายะฮฺ

(อันนูร : 64)

﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ... الْآيَةَ﴾

(النساء: 131)

ความว่า และสิ่งที่อยู่ในชั้นฟ้าและสิ่งที่อยู่ในแผ่นดินนั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮฺ...อัลอายะฮฺ

(อันนิซาอู : 131)

﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

(الجناتية : 13)

ความว่า และพระองค์ทรงให้สิ่งที่อยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลายและสิ่งอยู่ในแผ่นดินเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่พวกท่าน โดยทั้งหมดนั้นมาจากพระองค์ แท้จริงในสิ่งดังกล่าวนี้ แน่นนอนย่อมเป็นสัญญาณแก่มวลชนผู้ใคร่ครวญ

(อัลญาฮียะฮฺ : 13)

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ (32)﴾

(إبراهيم : 32)

ความว่า อัลลอฮ์ผู้ทรงสร้างชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินและทรงให้น้ำลงมาจากฟากฟ้าและทรงให้พืชงอกงยออกมาด้วยน้ำ เพื่อเป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้า และพระองค์ทรงอำนวยความสะดวกแก่พวกเจ้าด้วยเรือเดินสมุทรแล่นในน่านน้ำตามพระบัญชาแห่งพระองค์ และทรงให้ลำน้ำทั้งหลายเป็นประโยชน์แก่พวกเจ้า (32)

(อิบรอฮีม : 32)

โดยนบีมุฮัมมัด ﷺ นำทรัพย์สินการดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในฐานะตัวแทนของพระเจ้าในการครอบครอง ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ...الآية﴾

(فاطر : 39)

ความว่า พระองค์คือ ผู้ทรงทำให้พวกท่านเป็นตัวแทนบนแผ่นดิน...อัลอายะฮ์

(อัลฟาฏีร : 39)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยเป็นผู้เลี้ยงสัตว์และเป็นผู้บริโภคน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตคนมุสลิมที่ควรเป็นทั้งผู้บริโภคนและผู้ผลิตในเวลาเดียวกัน ตลอดจนท่านส่งเสริมการสร้างสังคมให้เป็นสังคมนิยมการผลิตมากกว่านิยมการบริโภคน ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى﴾

(طه : 54)

ความว่า พวกท่านจงกินและพวกท่านจงเลี้ยงปศุสัตว์ของพวกท่าน แท้จริงในการนั้น แน่นอนยอมเป็นสัญญาณอัมกมายสำหรับปัญญาชน

(ฏอฮา : 54)

ท่านจำแนกการบริโภคและการผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตออกจากการบริโภคและการผลิตที่ฟุ่มเฟือย เพื่อทรัพยากรดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ไปอย่างประหยัดและมีประโยชน์สูงสุด ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُسْتَدِينِينَ﴾

(البقرة : 60)

ความว่า พวกเจ้าจงกินและพวกท่านจงดื่มจากปัจจัยยังชีพของอัลลอฮ์ และพวกท่านจงอย่าได้ก่อความหายนะในพื้นแผ่นดินอย่างผู้บ่อนทำลาย

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 60)

นบีมุฮัมมัด ﷺ แสวงหาปัจจัยยังชีพเลี้ยงตนเองด้วยการรับจ้างเลี้ยงสัตว์ และการลงทุนค้าขายกับเพื่อน ตลอดจนทำการค้าระหว่างประเทศกับพระนางเคาะดีญะฮ์ สิ่งเหล่านี้คือตัวอย่างที่ดีในการทำงานหาเลี้ยงชีพแบบสามัญชน และเหมือนบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่าน ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ...الآية﴾

(الفرقان : 20)

ความว่า เรามิได้ส่งคนใดจากบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่าน นอกจากพวกเขาจะรับประทานอาหารอย่างสามัญชน และเดินท่องไปในตลาด (เพื่อค้าขาย)...อัลอายะฮ์

(อัลฟุรกออน : 20)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่าทุกคนอยู่ในฐานะคนงานหรือเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในเวลาเดียวกัน ดังนั้นทุกคนจึงเป็นแรงงานซึ่งจะต้องช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน และพึ่งพากัน โดยแรงงานทุกคนต่างมีสิทธิได้รับเกียรติ ค่าครองชีพ และสวัสดิการ ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُلَخِيًّا وَرَحْمَةً رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾

(الزخرف : 32)

ความว่า เราต่างหากที่เป็นผู้จัดสรรการทำมาหากินของพวกเขาระหว่างพวกเขาในการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ และเราต่างหากที่ได้เชิดชูบางคนในหมู่พวกเขาเหนือกว่าอีกบางคนหลายชั้น เพื่อบางคนในหมู่พวกเขาจะได้นำเอาบางคนมาใช้ประโยชน์ และความเมตตาของพระเจ้าย่อมดียิ่งกว่าสิ่งที่พวกเขาสะสมไว้

(อัชซุครุฟ : 32)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ลงทุนร่วมกับประชาชนในภาคการเกษตร ณ ตำบลคือยบร์ ซึ่งถือเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจ และให้ความสำคัญในการเพาะปลูกข้าวและผลไม้ ตลอดจนการนำมาใช้รับประทานและใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับอัลกุรอานที่ระบุว่า

﴿قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذُرُّوهُ فِي سَنِيهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ﴾

(يوسف : 47)

ความว่า เขา (ยูซุฟ) กล่าวว่า พวกท่านจงเพาะปลูก 7 ปีอย่างต่อเนื่องกัน และสิ่งใดที่พวกท่านสามารถเก็บเกี่ยวได้ พวกท่านจงปล่อยมันไว้ในรวงของมัน ยกเว้นเพียงเล็กน้อยจากสิ่งที่พวกท่านจะทาน

(ยูซุฟ : 47)

﴿وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ (10) فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ (11) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ (12)﴾

(الرحمن : 10-12)

ความว่า และแผ่นดินนั้นพระองค์ทรงจัดเตรียมไว้เพื่อสรรพสิ่งที่สร้างขึ้น (10) ในแผ่นดินมีผลไม้และต้นอินทผลัมซึ่งมีผลซ้อนกันหลายชั้น (11) และเมล็ดที่มีเปลือกและรำและมีกลิ่นหอม (12)

(อ์เราะฮ์มาน : 10-12)

﴿وَجَعَلْ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ
وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثْنَا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ﴾

(النحل : 80)

ความว่า และทรงทำให้พวกเจ้ามีบ้านที่ทำมาจากหนังปศุสัตว์ ซึ่งทำให้พวกเจ้ารู้สึกผ่อนคลายในวันเดินทางของพวกเจ้า และวันพักของพวกเจ้า และจากขนของมันและปุยของมันและผมของมัน นำมาทำเป็นเครื่องใช้ และสิ่งมีประโยชน์ชั่วเวลาหนึ่ง

(อันนะฮลุ : 80)

เช่นเดียวกับบนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังเคยประกอบอาชีพค้าขายมาก่อน ซึ่งถือเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจแบบยั่งยืนด้วยพาณิชย์กรรมอย่างสอดคล้องกับอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي
الْأَسْوَاقِ...الآية﴾

(الفرقان : 20)

ความว่า เรามีได้ส่งคนใดจากบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่าน นอกจากพวกเขาจะรับประทานอาหารอย่างสามัญชน และเดินท่องไปในตลาด (ค้าขาย)...อัลอายะฮ์

(อัลฟุรกอน : 20)

นอกจากนั้นบนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังสั่งทำแหวนเหล็กเพื่อสวมใส่และใช้ฟาซนะ คาบ หอก โล่ และลูกธนู ซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากเหล็ก โดยการใช้ประโยชน์จากเหล็กปรากฏในอัลกุรอานว่า

﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ...الآية﴾

(الحديد : 25)

ความว่า และเราได้ให้มีเหล็กขึ้นมา เพราะในนั้นมีความแข็งแกร่งมาก และมีประโยชน์มากมายสำหรับมวลมนุษย...อัลอายะฮ์

(อัลฮะดีด : 25)

ตลอดจนนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังสวมใส่เสื้อผ้าที่ผลิตมาจากด้ายและขนสัตว์ ซึ่งถือเป็นการใช้ประโยชน์จากหนังและขนปศุสัตว์ตามที่ปรากฏในอัลกุรอานว่า

﴿وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَنَاثًا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ﴾

(النحل : 80)

ความว่า และจากขนของมันและปุยของมันและผมของมันนำมาทำเป็นเครื่องใช้ และใช้เป็นประโยชน์ชั่วคราวหนึ่ง

(อันนะฮลุ : 80)

หลังการอพยพจากนครมักกะฮ์ไปยังนครมะดีนะฮ์ นบีมุฮัมมัด ﷺ เปิดตลาดอิสลามขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย เพราะอัลกุรอานระบุว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

(البقرة : 278)

ความว่า บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย พวกเจ้าจงยำเกรงอัลลอฮ์ และพวกเจ้าจงทิ้งดอกเบี้ยที่ยังเหลืออยู่ (มิได้รับจากผู้กู้) หากพวกเจ้าเป็นผู้ศรัทธา

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 278)

ท่านใช้เหรียญดีนาร์และดิรฮัมเป็นสื่อกลางทางการตลาด โดยเหรียญดีนาร์และดิรฮัมเป็นที่รู้จักมาตั้งแต่ยุคนบียูซุฟ ﷺ ดังปรากฏในอัลกุรอานว่า

﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ﴾

(يوسف : 20)

ความว่า และพวกเขาได้ขายเขา (นบียูซุฟ) ด้วยราคาถูก นับได้ไม่กี่ดิรฮัม และพวกเขาเป็นผู้มักน้อย

(ยูซุฟ : 20)

﴿وَمِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِن تَأْمَنهُ بِقِنطَارٍ يُدِّدُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِن تَأْمَنهُ بِدِينَارٍ
لَا يُؤَدُّ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ فَائِمًا...الآية﴾

(آل عمران : 75)

ความว่า และส่วนหนึ่งจากชาวกัศมีร์มีบุคคลที่เจ้าฝากทรัพย์สินจำนวนมากมายไว้กับเขา เขาจะส่งคืนให้แก่เจ้า และส่วนหนึ่งจากพวกเขาที่เจ้าฝากเพียงเหรียญคินาร์หนึ่งไว้กับเขา เขาจะไม่ส่งคืนให้แก่เจ้า นอกจากเจ้าจะต้องยื่นเฝ้าทางถามคืน...อัลอายะฮ์

(อาลิอิมรอน : 75)

ท่านสร้างความเป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย หรือระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค โดยการใช้มูต สออุ ฬะร็อก และวะซัค เป็นมาตรฐานในการตวงและการชั่งอย่างสอดคล้องกับอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ...الآية﴾

(الأنعام : 152)

ความว่า และพวกเจ้าจงให้ครบสมบูรณ์กับเครื่องตวงและเครื่องชั่งด้วยความเที่ยงธรรม...อัลอายะฮ์

(อัลอันอาม : 152)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยหุ้นกับเพื่อนทำธุรกิจ และร่วมทำการค้าระหว่างประเทศกับพระนางเคาะดีญะฮ์ ตลอดจนลงทุนกับประชาชนในภาคการเกษตร ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนธุรกิจแบบหุ้นส่วนกันและการลงทุนร่วมกัน โดยอัลกุรอานกล่าวถึงการถือหุ้นและการละเมิดสิทธิว่า

﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ...الآية﴾

(ص : 24)

ความว่า และแท้จริงส่วนมากของบรรดาบุคคลที่หุ้นส่วนกัน บางคนในหมู่พวกเขามักจะละเมิดสิทธิของอีกคนหนึ่ง...อัลอายะฮ์

(ที่อด : 24)

นบีมุฮัมมัด ﷺ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กลุ่มหนึ่งรับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจ เพื่อ
 ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและส่งเสริมให้ระบบเศรษฐกิจวางอยู่บนคำสั่งใช้ คำสั่งห้าม และ
 จริยธรรมอิสลาม ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

(آل عمران : 104)

ความว่า และพวกเจ้าจงทำให้มีขึ้นจากหมู่พวกเจ้าชนกลุ่มหนึ่งเชิญชวน
 ไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำในสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำในสิ่งที่มี
 ชอบ และชนเหล่านี้คือ บรรดาผู้ที่ได้รับความสำเร็จ

(อาลิอิมรอน : 104)

นบีมุฮัมมัด ﷺ สร้างความมั่นคงทางสังคมโดยใช้ (1) สวัสดิการสังคมผ่าน
 ระบบชะกาดและการบริจาค วิธีการดังกล่าวถือเป็นการช่วยเหลือประชาชนดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي
 الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
 حَكِيمٌ﴾

(التوبة : 60)

ความว่า แท้จริงบรรดาทรัพย์สินที่เป็นชะกาดนั้นสำหรับบรรดาคน
 ยากจนและบรรดาผู้ที่ขัดสน และบรรดาเจ้าหน้าที่รวบรวมมัน และ
 บรรดาผู้ที่หัวใจของพวกเขาสนิทสนม และในการไถ่ทาส และบรรดาผู้
 หนีลี้ภัย และในหนทางแห่งอัลลอฮ์ และบรรดาผู้ที่อยู่ในระหว่าง
 การเดินทาง ซึ่งเป็นบัญญัติจำเป็นจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์ทรงผู้รอบรู้
 และทรงปรีชาญาณ

(อัตเตาบะฮ์ : 60)

และ (2) กระจายรายได้สู่สังคมโดยใช้การจ้างงาน การจ่ายค่าแรง การจ่ายค่าเช่า และแสวงหาผลกำไรจากธุรกิจและการลงทุน วิธีการดังกล่าวถือเป็นการสร้างรายได้แก่ประชาชนเพื่อไม่ให้ความมั่งคั่งและร่ำรวยกระจุกอยู่กับบางคนหรือบางกลุ่ม ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ...الآية﴾

(الحشر : 7)

ความว่า เพื่อสิ่งนั้นจะมีได้กระจุกหรือหมุนเวียนอยู่ในระหว่างบุคคล ร่ำรวยจากพวกเขา...อัลอายะฮ์

(อัลฮัซร์ : 7)

บัยตุลมาล คือองค์กรด้านเศรษฐกิจแรกที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งขึ้นในนครมะดีนะฮ์ เพื่อทำหน้าที่ (1) จัดการเกี่ยวกับชะกาตและสิ่งบริจาต (2) จัดการกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ทั่วไป เช่น ทรัพย์สินสงคราม และภาษี เป็นต้น โดยรายได้ทั้งหมดจะถูกนำมาแจกจ่ายแก่ประชาชนตามบัญญัติศาสนา ขณะที่บางส่วนถูกนำมาใช้พัฒนาบ้านเมือง และอื่นๆ ดังอัลกุรอานระบุถึงชะกาตและทรัพย์สินสงครามว่า

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا...الآية﴾

(التوبة : 103)

ความว่า เจ้าจงเอาส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินของพวกเขามาจ่ายเป็นชะกาต เพื่อทำให้พวกเขาบริสุทธิ์และล้างมลทินของพวกเขาด้วยส่วนที่จ่ายไป... อัลอายะฮ์

(อัลเตาบะฮ์ : 103)

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ...الآية﴾

(الأنفال : 41)

ความว่า ฟังทราบเถิดว่า แท้จริงสิ่งใดที่พวกเขาได้มาจากการทำศึกนั้นแน่นอนหนึ่งในห้าของสิ่งนั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ และศาสนทูต และญาติใกล้ชิด และบรรดากำพร้า และบรรดาผู้ขัดสน และคนเดินทาง... อัลอายะฮ์

(อัลอัมฟาต : 41)

﴿مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ...﴾ الآية

(الحشر : 7)

ความว่า สิ่งใดที่อัลลอฮ์ทรงมอบให้แก่ศาสนทูตของพระองค์ โดยยึด
มาได้จากชาวเมือง (พวกกุฟฟาร) สิ่งนั้นย่อมเป็นสิทธิของอัลลอฮ์
และศาสนทูตของพระองค์ และญาติสนิท และเด็กกำพร้า และผู้ขัดสน
และผู้เดินทาง เพื่อสิ่งนั้นจะมีได้หมุนเวียนอยู่ในระหว่างบุคคลร่ำรวยจาก
พวกเจ้าเท่านั้น...อัลอายะฮ์

(อัลฮัซร์ : 7)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยเดินตรวจสอบการซื้อขายในตลาด เพื่อขจัดดอกเบี้ยและการ
เอาไรต์เอาเปรียบออกจากระบบการเงินอิสลาม เนื่องจากดอกเบี้ยคือสิ่งต้องห้ามตามหลักกฎหมาย
อิสลาม คังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا...﴾ الآية

(البقرة : 275)

ความว่า และอัลลอฮ์ทรงอนุมัติการค้าขายทรงห้ามการเอาดอกเบี้ย...อัลอายะฮ์
(อัลบะเกาะเราะฮะฮ์ : 275)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ทำธุรกิจขายค้ำทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อสร้าง
รายได้และกระจายสินค้าไปสู่แว่นอื่นๆ อัลกุรอานระบุว่า

﴿إِلَيْلَافِ قُرَيْشٍ (1) إِلَيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ (2)﴾

(قریش : 2-1)

ความว่า เพื่อให้ความคุ้นเคยแก่ชาวกุเรช (1) เพื่อให้ความคุ้นเคยแก่พวก
เขาในการเดินทางค้าขาย ช่วงฤดูหนาว (ไปเยเมน) และฤดูร้อน (ไป
ชาม) (2)

(กุเรช : 1-2)

2.2 อัลหะดีษ

บรรดาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องงานวิจัยได้แก่ อัลหะดีษที่ระบุถึงโลกทัศน์ทางเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ วางอยู่บนพื้นฐาน (1) การใช้เป็นเครื่องมือนำไปสู่การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ (2) การให้ความสำคัญระหว่างมนุษยชาติ (3) การเป็นตัวแทนแห่งพระเจ้าในการครอบครองและแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากร (4) การพัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าบนโลก

นบีมุฮัมมัด ﷺ ชี้ให้เห็นว่า ผลจากการศรัทธาต่ออัลลอฮ์และยำเกรงในคำสั่งของพระองค์ ก่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างทุกคน ก่อให้เกิดการมีสัจจะ การไว้วางใจได้ และจริยธรรมอื่นๆ ติดตามมา สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น สามารถจัดการทุจริตและการเอาเปรียบ ดังอัลหะดีษระบุว่า

((عن أبي هريرة قال أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر على صبرة من طعام فأدخل يده فيها فنالت أصابعه بللا فقال يا صاحب الطعام ما هذا قال أصابته السماء يا رسول الله قال أفلا جعلته فوق الطعام حتى يراه الناس ثم قال من غش فليس منا))

(رواه الترمذي : 1315)

ความว่า จากอะบิฮุร็อยเราะฮ์ กล่าวว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ เดินผ่านกองอาหารกองหนึ่ง ท่านยื่นมือของท่านเข้าใส่กองอาหารนั้น บรรดานิ้วของท่านสัมผัสกับความเปียกชื้น ท่านกล่าวว่า โอ้เจ้าของอาหาร นี้อะไรกัน เขากล่าวว่า ผมได้ทำให้มันเปียกไอ้ศาสนทูตของอัลลอฮ์ ท่านกล่าวว่า ท่านไม่ใช่หรือทำมัน (ให้เปียก) บนอาหาร หรือเพื่อคนจะได้เห็นมัน ต่อมาท่านกล่าวว่า บุคคลใดทุจริตบุคคลนั้นไม่ใช่พวกเรา

(บันทึกโดยอัคริมิซีย์ : 1315)

ท่านให้ความสำคัญกับความยุติธรรมและความเป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย หรือผู้ผลิตกับผู้บริโภค และถือเป็นข้อบังคับสำหรับทุกคนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังอัลหะดีษระบุว่า

((عن أبي الحمراء قال رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم مر بجنابت رجل
عنده طعام في وعاء فأدخل يده فيه فقال لعلك غششت من غشنا فليس منا))
(رواه ابن ماجه : 2225)

ความว่า จากอะบี อัลฮัมรออฺ กล่าวว่่า ฉันเห็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ
เดินผ่านข้างชายคนหนึ่งที่มีอาหารในภาชนะ ท่านยื่นมือของท่านเข้าไป
ในอาหารนั้น และกล่าวว่า หวังว่าเจ้าจะทุจริต บุคคลใดทุจริตเขาไม่ใช่
พวกเรา

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2225)

แม้จะพบรายงานก่อนข้างน้อยว่านบีมุฮัมมัด ﷺ ครอบครองสัตว์ อาวุธ และ
ที่ดิน (หรือสวนจำนวนหนึ่งขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ก่อนจะบรีจาต) แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการเป็นเจ้าของ
ในทรัพย์สินและทรัพย์สิน ดั่งอัลหะดีษระบุว่า

((ما ترك رسول الله صلى الله عليه وسلم عند موته درهما ولا ديناراً ولا عبداً
ولا أمة ولا شيئاً إلا بغلته البيضاء وسلاحه وأرضاً جعلها صدقة))
(رواه البخاري : 2588)

ความว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ สิ้นชีวิตโดยมิได้ทิ้งสิ่งใดเลย ไม่ว่าจะเป็่นเงิน
ดีนาร์ เงินดิรฮัม ทาสชาย ทาสหญิงและสิ่งอื่นใด ยกเว้นล่อสีขาของ
ท่าน 1 ตัว อาวุธของท่าน 1 ชิ้น และสวน 1 แปลงซึ่งท่านบรีจาตมัน
(บันทึกโดยอัลบุคอรีฮฺ : 2588)

ส่วนโครงการพัฒนาและสร้างความเจริญของนบีมุฮัมมัด ﷺ สามารถเห็นได้จาก
การร่วมมือกับประชาชนในตำบลคือยบร์พัฒนาพื้นที่เพื่อการเกษตร ดั่งอัลหะดีษระบุว่า

((عن عبد الله رضي الله عنه قال أعطى رسول الله صلى الله عليه وسلم خيبر
اليهود أن يعملوها ويزرعوها ولهم شطر ما يخرج منها))
(رواه البخاري : 2165)

ความว่า จากอับดุลลอฮฺ ขอลอฮฺทรงฟังพอพระทัยเขา กล่าวว่า ศาสนทูตของออลลอฮฺ ﷺ ได้มอบสวนที่ค้อยบร์แก่ชาวยิว และให้พวกเขาได้ทำงานในสวน และให้พวกเขาเพาะปลูกในสวน โดยพวกเขามีสิทธิครึ่งหนึ่งจากผลผลิตที่เกิดจากสวน

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2165)

นบีมุฮัมมัด ﷺ กำหนดกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลไว้กว้างๆคือ ทุกสิ่งที่ทุกคน ขวนขวายมาได้ถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลามถือเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล เช่น สัตว์หรือ สิ่งที่ได้มาจากการซื้อขาย ค่าจ้าง และค่าแรง เป็นต้น ดังอัลหะดีษระบุว่า

((قال ابن عمر رضي الله اشترى النبي صلى الله عليه وسلم جملا من عمر))

(رواه البخاري : 2009)

ความว่า อิบน์อุมร์ ขอลอฮฺทรงฟังพอพระทัยเขา กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยซื้ออูฐจากอุมร์

(บันทึกโดยบุคอรี : 2009)

((عن أبي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم وأنا كنت أرهاها لأهل مكة بالقراريط))

(رواه ابن ماجه : 2149)

ความว่า จากอะบิฮุร็อยเราะฮฺ กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า ฉันเคย เลี้ยงสัตว์ให้กับชาวมักกะฮฺโดยมีค่าแรงเป็นเงินดีนาร์

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2149)

เช่นเดียวกับนบีมุฮัมมัด ﷺ กำหนดกรรมสิทธิ์ส่วนรวมไว้ได้แก่ พื้นที่เขตสงวน ปัจจัยยังชีพขั้นพื้นฐาน (เช่น น้ำ หญ้า และไฟ) และภาษีที่ดิน สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมาใช้เพื่อ กิจกรรมทางศาสนากำหนดและประโยชน์ส่วนรวม ดังอัลหะดีษระบุว่า

((لا حمى إلا لله ولرسوله))

(رواه البخاري : 2241)

ความว่า ไม่มีพื้นที่เขตสงวนยกเว้นเพื่ออัลลอฮ์และศาสนทูตของพระองค์
(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 22241)

((المسلمون شركاء في ثلاث في الكلا والماء والنار))

(رواه ابن ماجه : 2472)

ความว่า มุสลิมเป็นหุ้นส่วนกัน 3 อย่างคือ หฐา น้ำ และไฟ
(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 2472)

((أن الخراج بالضمان))

(رواه ابن ماجه : 2243)

ความว่า อันที่จริงภาษีที่ดินก็คือหลักประกัน (สังคัม)
(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 2243)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่าทรัพย์สินทั้งหมดล้วนเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงเป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียว ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่อยู่ในฟ้า เช่น น้ำฝน หรือทรัพย์สินบนดิน เช่น พืชพันธุ์ต่างๆ หรือทรัพย์สินใต้ดิน เช่น น้ำมันและแร่ธาตุ หรือทรัพย์สินในทะเล เช่น ไข่มุก และประการัง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็กรรมสิทธิ์ของผู้ประทานปัจจัยยังชีพ อัลหะดีษระบุว่า

((إن الله هو المسعر القابض الباسط الرازق))

(رواه أبو داود : 3451)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮ์เท่านั้นคือผู้กำหนดราคา ผู้ยับยั้ง ผู้ให้อย่างเต็มที่ และผู้ประทานปัจจัยยังชีพ

(บันทึกโดยอะบูดาอูด : 3451)

นบีมุฮัมมัด ﷺ นำทรัพย์สินมาใช้ประโยชน์และกระจายสู่ประชาชน โดยอาศัยแนวทางบัญญัติศาสนาเป็นตัวกำหนด (1) การกระจายความมั่งคั่งสู่สังคัม ดังอัลหะดีษระบุว่า

((أن الله افترض عليهم صدقة في أموالهم تؤخذ من أغنيائهم وترد على فقرائهم))

(رواه الترمذي : 625)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงกำหนดให้จ่ายชะกาตเหนือทรัพย์สินพวกท่าน โดยจะถูกนำมาจากคนร่ำรวย เพื่อนำไปแจกจ่ายบุคคลที่ยากจนของพวกเขา

(บันทึกโดยอัคริมียัย : 625)

และ (2) การซื้อขายอาศัยหรือการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ โดยการซื้อขายจะต้องดำเนินไปด้วยความชอบธรรมและความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ดังอัลหะดีษระบุว่า

((إنما البيع عن تراض))

(رواه ابن ماجه : 2185)

ความว่า แท้จริงการซื้อขายนั้นต้องมาจากความพึงพอใจ

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2185)

นบีมุฮัมมัด ﷺ จำเนกการบริโภคและการผลิตที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตออกจากการบริโภคและการผลิตที่ฟุ่มเฟือย และให้ความสำคัญกับการนำทรัพยากรออกมาใช้จ่ายอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังอัลหะดีษระบุว่า

((كلوا وتصدقوا والبسوا في غير إسراف ولا مخيلة))

(رواه ابن ماجه : 3605)

ความว่า พวกท่านจงกินและพวกท่านจงบริจาดและพวกท่านจงสวมใส่โดยไม่ฟุ่มเฟือยและไม่หยิ่งยะโส

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 3605)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยใช้แทนฮีนกล่าวปาฐกถาที่ทำมาจากไม้ และใช้เสื่อกระะที่ทำจากเหล็ก ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมทางการผลิต ดังอัลหะดีษระบุว่า

((أن امرأة قالت يا رسول الله ألا أجعل لك شيئاً تقعد عليه فإن لي غلاماً نجاراً

قال إن شئت فعملت المنبر))

(رواه البخاري : 1989)

ความว่า หญิงคนหนึ่งกล่าวว่า โอ้ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮฺ เราสามารถ
จะทำสิ่งหนึ่งไว้สำหรับให้ท่านนั่งไหม เพราะเรามีเด็กหนุ่มคนหนึ่งเป็น
ช่างไม้ ท่านกล่าวว่า หากนางต้องการ ดังนั้นนางจึงสร้างแท่นขึ้นกล่าว
ปาฐกถา

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1989)

((أن رسول الله ﷺ ظاهر يوم أحد بين درعين أو لبس درعين))

(رواه أبو داود : 2590)

ความว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ ปรากฏตัววันสงครามอุซุค
ด้วยเสื้อเกราะที่ทำจากเหล็กสองชิ้น หรือสวมใส่เสื้อเกราะสองชิ้น

(บันทึกโดยอะบูดาอูด : 2590)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยรับจ้างเลี้ยงสัตว์ ซึ่งถือเป็นทำงาน การแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพ
และการพึ่งพาความอดสาหะของตนเอง ดังอัลหะดีษระบุว่า

((عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا كنت أرهاها
لأهل مكة بالقراريط))

(رواه ابن ماجه : 2149)

ความว่า จากอะบีฮุร็อยเราะฮฺ กล่าวว่า ศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ กล่าว
ว่า ฉันเคยเลี้ยงสัตว์ให้กับชาวมักกะฮฺโดยมีค่าตอบแทนเป็นเงินดิเนียร์

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2149)

และท่านยังชื่นชมบุคคลที่แสวงหาปัจจัยยังชีพเลี้ยงตนเอง ดังอัลหะดีษระบุว่า

((ما أكل أحد طعاما قط خيرا من أن يأكل من عمل يده وإن نبي الله داود كان
يأكل من عمل يده))

(رواه البخاري : 1966)

ความว่า ไม่มีอาหารใดที่ดีกว่าอาหารที่ได้มาจากการทำงานของเขา และ
แท้จริง นบีดาูด ﷺ ได้กินอาหารจากการทำงานของท่าน

(บันทึกโดยอัลบุคอรีฮ์ : 1966)

นอกจากนั้นท่านยังส่งเสริมการหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองในสิ่งที่ศาสนานูมดี ดัง
ปรากฏในอัลหะดีษระบุว่า

((أيها الناس اتقوا الله وأجملوا في الطلب فإن نفسا لن تموت حتى تستوفي رزقها
وإن أبطأ عنها فاتقوا الله وأجملوا في الطلب خذوا ما حل ودعوا ما حرم))

(رواه ابن ماجه : 2144)

ความว่า โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย พวกท่านจงอย่าเกรงอัลลอฮ์ และพวกท่าน
จงทำให้ดีกับการแสวงหา แท้จริงคนหนึ่งจะไม่สิ้นชีวิตจนกว่าเขาจะได้
แสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพอย่างสมบูรณ์ และหากปัจจัยยังชีพมาล่าช้าพวกท่าน
จงอย่าเกรงอัลลอฮ์ และพวกท่านจงทำให้ดีกับการแสวงหา พวกท่านเอาใน
สิ่งที่อนูมดี และพวกท่านจงละทิ้งในสิ่งที่ไม่อนูมดี

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 2144)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยใช้คนอื่นทำงานให้แก่ท่านและให้จ่ายค่าแรงให้ทันทีเมื่อ
ทำงานเสร็จ ซึ่งถือเป็นการให้ความสำคัญกับสิทธิที่แรงงานพึงได้รับ โดยรวมถึงสวัสดิการอื่นๆ
ด้วย ดังอัลหะดีษระบุว่า

((استأجر رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر رجلا من بني الدليل))

(رواه البخاري : 2145)

ความว่า ศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ และอะบูบักร์เคยจ้างงานชายคนหนึ่ง
จากตระกูล บะนีอัดดีล

(บันทึกโดยอัลบุคอรีฮ์ : 2145)

((أعطوا الأجير أجره قبل أن يجف عرقه))

(رواه ابن ماجه : 2443)

ความว่า พวกท่านจงจ่ายค่าแรงแก่ผู้รับจ้างก่อนเหนือของเขาจะแห้ง

(บันทึกโดยอิบนุนาฎะฮฺ : 2443)

((من كان لنا عاملا فليكتسب زوجة فإن لم يكن له خادم فليكتسب خادما

فإن لم يكن له مسكن فليكتسب مسكنا))

(رواه أبو داود : 2945)

ความว่า บุคคลใดที่มีแรงงานหรือบุคคลทำงานเพื่อพวกเรา ดังนั้นจงให้ค่าจ้างยังชีพแก่ภรรยาด้วย หากเขาไม่มีคนรับใช้ ก็ให้หาคนรับใช้ หากเขาไม่มีที่อยู่อาศัยก็ให้หาที่อยู่อาศัย

(บันทึกโดยอะบูดาอูด : 2945)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยลงทุนร่วมกับคนอื่นในภาคเกษตรกรรม ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมการเกษตรและสร้างฐานเศรษฐกิจยั่งยืน ดังอัลหะดีษระบุว่า

((أنه دفع إلى يهود خيبر نخل خيبر وأرضها على أن يعتملوها من أموالهم

ولرسول الله صلى الله عليه وسلم شطر ثمرها))

(رواه مسلم : 1551)

ความว่า แท้จริงท่านได้มอบสวนอินทผลัมและที่ดินแก่ชาวฮิวในตำบลค็อยบ์ร โดยพวกเขาลงทุนทำสวนจากทรัพย์สินของพวกเขา และเป็นที่ดินของนบีมุฮัมมัด ﷺ ครึ่งหนึ่งจากผลผลิต

(บันทึกโดยมุสลิม : 1551)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยซื้ออูฐจากอุมัร ซ็อเกาะจากมุชริกคนหนึ่ง ซื่ออาหารจากชาวยิวคนหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการตัวอย่างในภาคพาณิชย์กรรม ดังอัลหะดีษระบุว่า

((قال ابن عمر رضي الله اشترى النبي صلى الله عليه وسلم جملا من عمر))

(رواه البخاري : 2009)

ความว่า อิบนุอุมัร ขออัลลอฮฺทรงพวยพระทัยเขา กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยซื้ออูฐจากอุมัร

(บันทึกโดยบุคอรี : 2009)

((قال عبد الرحمن بن أبي بكر رضي الله عنهما جاء مشرك بغنم فاشترى النبي صلى الله عليه وسلم منه شاة))

(رواه البخاري : 2103)

ความว่า อับดุลเราะฮ์มาน บุตร อะบีบักร์ ขออัลลอฮ์ทรงพอพระทัยเขาทั้งสอง กล่าวว่า ชายมุชริกคนหนึ่งมาหาพร้อมฝูงแพะแกะ ดังนั้นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ซื้อแกะตัวหนึ่งจากเขา

(บันทึกโดยบุคอรี : 2103)

((عن عائشة رضي الله عنها قالت اشترى النبي صلى الله عليه وسلم من يهودي طعاما بنسيئة ورهنه درعه))

(رواه البخاري : 1990)

ความว่า จากพระนางอาอิชะฮ์ ขออัลลอฮ์ทรงพอพระทัยนาง กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ซื้ออาหารจากชาวยิวคนหนึ่งโดยผ่อนชำระ และได้จำนำเสื้อเกราะท่านกับเขา

(บันทึกโดยบุคอรี : 1990)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยสั่งทำแหวนแกะสลักและสวมใส่เสื้อเกราะและใช้ผ้าทอ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการให้ความสำคัญกับการผลิตข้าวของเครื่องใช้และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจากชนหรือหนังสือตัวในภาคอุตสาหกรรม ดังอัลหะดีษระบุว่า

((عن أنس بن مالك قال اصطنع رسول الله صلى الله عليه وسلم خاتما فقال إنا قد اصطنعنا خاتما ونقشنا فيه نقشا فلا ينقش عليه أحد))

(رواه ابن ماجه : 3640)

ความว่า รายงานจากอะนัส บุตร มาลิก กล่าวว่า ศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ เคยสั่งผลิตแหวนวงหนึ่ง และท่านกล่าวว่า แท้จริงเราได้สั่งทำแหวน และเราได้แกะสลักในแหวน ดังนั้นคนหนึ่งคนใดอย่าได้แกะสลักเหนือมันอีก

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 3640)

((أن رسول الله ﷺ ظاهر يوم أحد بين درعين أو لبس درعين))

(رواه أبو داود : 2590)

ความว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ ปรากฏตัววันสงครามอูฮุดด้วย
เสื้อเกราะที่ทำจากเหล็กสองชิ้น หรือสวมใส่เสื้อเกราะสองชิ้น

(บันทึกโดยอะบูดาอูด : 2590)

((دخلت على عائشة فأخرجت لي إزارا غليظا من التي تصنع باليمن وكساء من
هذه الأكسية التي تدعى الملبدة وأقسمت لي لقبض رسول الله صلى الله عليه
وسلم فيهما))

(رواه ابن ماجه : 3551)

ความว่า ฉัน (อะบีบรคะฮฺ) ได้เข้าไปหาพระนางอาอิชะฮฺ นางได้นำผ้า
คลุมชิ้นหนึ่งที่ผลิตจากเขม่นออกมาให้ฉันดู และเครื่องนุ่งห่มอีกชนิด
หนึ่งที่มีราคา และนางได้แบ่งให้ฉันและยังถูกมอบให้ศาสนทูต
ของอัลลอฮ์ ﷺ อีกสองชิ้น

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 3551)

หลังจากนบีมุฮัมมัด ﷺ เปิดตลาดอิสลามขึ้น ณ นครมะดีนะฮฺ ท่านใช้
เหรียญดีนาร์และดิรฮัมเป็นสื่อกลางทางการตลาด ตลอดจนใช้มุด สอฮฺ ฝรั่งอก และวัซุก เป็น
มาตรฐานในการตวงและการชั่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดการเอาเปรียบระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
และให้ความเป็นธรรมระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ดังอัลหะดีษระบุว่า

((أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ذهب إلى سوق النبيط فنظر إليه فقال
ليس هذا لكم بسوق ثم ذهب إلى سوق فنظر إليه فقال ليس هذا لكم بسوق
ثم رجع إلى هذا السوق فطاف فيه ثم قال هذا سوقكم فلا ينتقصن ولا يضرين
عليه خراج))

(رواه ابن ماجه : 2233)

ความว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ ได้เดินไปยังตลาดอันนะบีฏ และท่านมองตลาดอย่างพินิจพิจารณา และท่านกล่าวว่า ตลาดสำหรับพวกท่านไม่ใช่แบบนี้ ต่อมาท่านเดินไปยังตลาดหนึ่ง และท่านก็มองตลาดอย่างพินิจพิจารณา และท่านกล่าวว่า ตลาดสำหรับพวกท่านไม่ใช่แบบนี้ ต่อมาท่านเดินกลับไปยังตลาดนี้ (ตลาดที่ท่านสร้างขึ้น) และท่านเดินวนเวียนในตลาดเสมอ และกล่าวว่า นี่คือนักตลาดของพวกท่าน ดังนั้นอย่าได้ทำให้มันขาดตกบกพร่อง และอย่าเรียกเก็บภาษีระหว่างกัน (บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2233)

((عن أبي الجعد البارقى قال أعطاه النبي صلى الله عليه وسلم دينارا يشتري به أضحية أو شاة))
(رواه أبو داود : 3385)

ความว่า จาก อูรวะฮฺ บุตร อะบี อัลญะฮัด อัลบาริกียฺ เล่าว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ มอบเงินให้เขา 1 ดินาร์ เพื่อซื้อสัตว์พลีทาน 1 ตัวด้วยเงิน 1 ดินาร์ หรือซื้อแกะ 1 ตัว (บันทึกโดยอะบูดาอูด : 3385)

((عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الوزن وزن أهل مكة والمكيال مكيال أهل المدينة))
(رواه أبو داود : 3340)

ความว่า จากอิบนุอุมัยร์กล่าวว่า ศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า การชั่งจะใช้การชั่งของชาวมักกะฮฺ และการตวงจะใช้การตวงของชาวมะดีนะฮฺ (บันทึกโดยอะบูดาอูด : 3340)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยเดินตรวจสอบการตลาดและความเป็นธรรมทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นการทูลจริต การทำให้ขาดตกบกพร่องขณะชั่งหรือตวง การเรียกเก็บภาษีระหว่างกัน และการซื้อขายในสิ่งที่ขัดต่อกฎหมายอิสลาม ตลอดจนสร้างสรรพคุณสินค้าด้วยการโกหกหรือโฆษณาเกินความจริง ดังอัลหะดีษระบุว่า

((عن أبي هريرة قال أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر على صبرة من طعام فأدخل يده فيها فنالت أصابعه بللا فقال يا صاحب الطعام ما هذا قال أصابته السماء يا رسول الله قال أفلا جعلته فوق الطعام حتى يراه الناس ثم قال من غش فليس منا))

(رواه الترمذي : 1315)

ความว่า จากอะบีดุรอัยเราะฮฺ กล่าวว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ เดินผ่านกองอาหารกองหนึ่ง ท่านยื่นมือของท่านเข้าไปใส่กองอาหารนั้น บรรดานิ้วของท่านสัมผัสกับความเปียกชื้น ท่านจึงกล่าวว่า โอ้เจ้าของอาหาร นี้อะไรกัน เขากล่าวว่า ผมได้ทำให้มันเปียกโอ้ศาสนทูตของอัลลอฮฺ ท่านกล่าวว่า ท่านไม่ใช่หรือทำมัน (ให้เปียก) บนอาหาร หรือเพื่อคนจะได้เห็นมัน ต่อมาท่านกล่าวว่า บุคคลใดทุจริตบุคคลนั้น ไม่ใช่พวกเรา

(บันทึกโดยอัคริมิยฺ : 1315)

((قال هذا سوقكم فلا ينتقصن ولا يضربن عليه خراج))

(رواه ابن ماجه : 2233)

ความว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า นี่คือตลาดของพวกท่าน ดังนั้นอย่าได้ทำให้มันขาดคกบพร่อง และอย่าเรียกเก็บภาษีระหว่างกัน

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2233)

((إن الله ورسوله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والأصنام فقليل يا رسول الله أ رأيت شحوم الميتة فإنها يطلى بها السفن ويدهن بها الجلود ويستصبح بها الناس فقال لا هو حرام))

(رواه البخاري : 2121)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์ทรงห้ามการซื้อขายสุรา ซากสัตว์ตาย สุกร และเทวรูปหรือรูปปั้นต่างๆ บางคนถามท่านว่า ท่านมิเห็นหรือไขมันของซากสัตว์ตายถูกนำมาอุดรูรั่วของเรือ และถูกนำมาใช้ทาผิวหนัง และนำมาจุดไฟส่องสว่าง ท่านกล่าวว่า ไม่ได้มันคือสิ่งต้องห้าม

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2121)

((فقال يا معشر التجار إن البيع يحضره الحلف واللغو فشوبوه بالصدقة))

(رواه ابن ماجه : 2145)

ความว่า ศาสนนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า โอ้อ้อค้าทั้งหลายแท้จริง การค้าขายจะนำมาซึ่งการสาบาน โทกหกและไร้สาระ ดังนั้นพวกท่านจง ทดแทนมันด้วยการบริจาค

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2145)

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยหุ้นกับเพื่อนทำการค้า (มุซาเราะกะฮฺ) และลงทุนประชาชน ตำบลคือยบรทำการเกษตร (มุซาเราะอะฮฺ) ซึ่งถือเป็นต้นแบบของการลงทุนร่วมกัน โดยทั้ง 2 ฝ่ายต่างร่วมกันรับผิดชอบในผลกำไรและการขาดทุน ดังอัลหะดีษระบุว่า

عن السائب قال للنبي صلى الله عليه وسلم كنت شريكى في الجاهلية فكنت
خير شريك لا تدارينى ولا تمارينى

(رواه ابن ماجه : 2287)

ความว่า จากอัสซาอิบ เขากล่าวกับนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่าท่านเคยเป็นคู่
หุ้นส่วนของฉันในยุคญาฮิลียะฮฺ และท่านเป็นคู่หุ้นส่วนที่ดีที่สุด ท่านไม่
เคยกีดกันและท่านไม่เคยโต้แย้งกับฉัน

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2287)

((عن عبد الله رضي الله عنه قال أعطى رسول الله صلى الله عليه وسلم خيبر
اليهود أن يعملوها ويزرعوها وهم شطر ما يخرج منها))

(رواه البخاري : 2165)

ความว่า จากอับดุลลอฮฺ ขอลอัลลอฮฺทรงพึงพอพระทัยเขา กล่าวว่า ศาสน
ทูตของอัลลอฮฺ ﷺ ได้มอบสวนที่คือยบรแก่ชาวยิว และให้พวกเขาได้
ทำงานในสวน และให้พวกเขาเพาะปลูกในสวน โดยพวกเขามีสิทธิ
ครึ่งหนึ่งจากผลผลิตที่เกิดจากสวน

(บันทึกโดยอัลบุคอรีฮฺ : 2165)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งบัยตุลมาล (กองคลัง) ขึ้น ณ นครมะดีนะฮ์ และแต่งตั้งผู้รับผิดชอบกองคลังเรียกว่า อะมีน เพื่อทำหน้าที่จัดเก็บซะกาต การบริจาค ภาษี และอื่นๆ ก่อนใช้เป็นสวัสดิการสังคมและพัฒนาส่วนอื่นๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งตลาดมุสลิมและการแต่งตั้งบุคคลดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญกับการจัดตั้งกลุ่ม องค์กร และโครงสร้างเชิงสถาบันอย่างเป็นระบบ เพื่อความมั่นคงทางสังคมและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจตั้งอัลหะดีษระบุว่า

((الخازن الأمين الذي يؤدي ما أمر به طيبة نفسه أحد المتصدقين))

(رواه البخاري : 2141)

ความว่า ผู้รับผิดชอบกองคลังซึ่งเป็นผู้ไว้วางใจได้ ปฏิบัติหน้าที่ตามสิ่งที่ถูกใช้มาเป็นอย่างดีนั้น จะเป็นหนึ่งจากบรรดาผู้ที่ได้ทำการบริจาคทาน (บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2141)

((أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعث أبا عبيدة بن الجراح إلى البحرين يأتي بجزيتها وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم هو صالح أهل البحرين))

(رواه مسلم : 2961)

ความว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ ได้ส่งอะบูอัยยูบะฮ์ บุตร อัลญุรรอฮ์ เดินทางไปยังบ่าห์เรนเพื่อจัดเก็บภาษี โดยท่านได้ทำประนีประนอมกับชาวบ่าห์เรนไว้แล้ว

(บันทึกโดยมุสลิม : 2961)

((أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لأهل نجران سأبعث معكم رجلا أمينا حق أمين قال فتشرف له الناس فبعث أبا عبيدة بن الجراح))

(رواه ابن ماجه : 135)

ความว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ กล่าวแก่ชาวนัจญ์รอน ว่าต่อไปเราจะส่งไปยังพวกท่านชายคนหนึ่งผู้ซื่อสัตย์สมควรเป็นอะมีน ท่านกล่าวว่า ผู้คนจะยกย่องให้เกียรติแก่เขา ซึ่งท่านได้ส่งอะบูอัยยูบะฮ์ บุตร อัลญุรรอฮ์

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 135)

((إذا أتيت وكيلى فخدمته خمسة عشر وسقا))

(رواه أبوداود : 3632)

ความว่า เมื่อท่าน (ญาบิร บุตร อับดุลลอฮฺ) ถูกนำมาเพื่อเป็นตัวแทนของเรา ดังนั้นท่านจงเก็บชะกาตจำนวน 15 วัชก จากสิ่งที่อยู่บรรทุกสินค้า (บันทึกโดยอะบูดาูด : 3632)

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ذهب إلى سوق النبيط فنظر إليه فقال ليس هذا لكم بسوق ثم ذهب إلى سوق فنظر إليه فقال ليس هذا لكم بسوق ثم رجع إلى هذا السوق فطاف فيه ثم قال هذا سوقكم فلا ينتقصن ولا يضرين عليه خراج))

(رواه ابن ماجه : 2233)

ความว่า แท้จริงศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷺ ได้เดินไปยังตลาดอันนะบีฎ และท่านก็มองพินิจพิจารณาตลาด และท่านกล่าวว่า ตลาดสำหรับพวกท่านไม่ใช่แบบนี้ ต่อมาท่านเดินไปยังตลาดหนึ่ง และท่านก็มองพินิจพิจารณาตลาด และท่านกล่าวว่า ตลาดสำหรับพวกท่านไม่ใช่แบบนี้ ต่อมาท่านเดินกลับไปยังนี้ (ตลาดที่ท่านสร้างขึ้น) และท่านเดินวนเวียนในตลาด และกล่าวว่า นี่ก็ตลาดของพวกท่าน ดังนั้นอย่าได้ทำให้มันขาดตกบกพร่อง และอย่าเรียกเก็บภาษีระหว่างกัน

(บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2233)

นบีมุฮัมมัด ﷺ สร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยระบบ (1) สวัสดิการสังคมโดยอาศัยชะกาตและสิ่งที่ได้มาจากการบริจาค ก่อนจะนำมาช่วยเหลือคนยากจนและคนอ่อนแอ ดังอัลหะดีษระบุว่า

((أن الله افترض عليهم صدقة في أموالهم تؤخذ من أغنيائهم وترد على فقرائهم))

(رواه الترمذي : 625)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงกำหนดให้จ่ายชะกาตเหนือทรัพย์สินพวกท่าน โดยจะถูกนำมาจากคนร่ำรวย เพื่อนำไปแจกจ่ายบุคคลที่ยากจนของพวกเขา

(บันทึกโดยอัคริมียัย : 625)

สวัสดิการสังคมดังกล่าวยังคงคลุ้มไปถึงการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วย ดังชายคนหนึ่งถามนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับขอบเขตการบริจาคว่า

((أفأصدق بثلتي مالي قال لا فقلت بالشرط فقال لا ثم قال الثلث والثلث كبير أو كثير إنك أن تذر ورثتك أغنياء خير من أن تذرهم عالة يتكفون الناس))

(رواه البخاري : 1233)

ความว่า ฉันต้องการบริจาคสิ่งที่มีอยู่ 2 ใน 3 ได้หรือไม่ ท่านกล่าวว่าไม่ได้ ฉันกล่าวว่า 1 ใน 2 ได้หรือไม่ ท่านตอบว่า ไม่ได้ 1 ใน 3 และ 1 ใน 3 ก็มากเกินไปแล้ว แท้จริงหากท่านทิ้งทายาทไว้อย่างบุคคลที่ร่ำรวยย่อมดีกว่าปล่อยให้พวกเขามีชีวิตอยู่อย่างคนยากจน และยื่นมือขอทานจากมนุษย์

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1233)

และใช้ (2) กระจายความมั่งคั่งสู่ประชาชน โดยอาศัยการทำงาน การจ่ายค่าแรง และการหากำไรจากธุรกิจ ค้าขาย และการลงทุน ดังอัลหะดีษระบุว่า

((استأجر رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر رجلا من بني الدليل))

(رواه البخاري : 2145)

ความว่า ศานทูตของอัลลอฮฺ ﷺ และอะบูนบักร์ เคยจ้างงานชายจากตระกูลบะนีออดีล

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2145)

((أعطوا الأجير أجره قبل أن يجف عرقه))

(رواه ابن ماجه : 2443)

ความว่า พวกท่านจงจ่ายค่าแรงแก่ผู้รับจ้างก่อนเหงื่อของเขาจะแห้ง
(บันทึกโดยอิมามอะฮฺมัด : 2443)

ส่วนการหาแสวงหากำไรจากการค้าขายแบบ 100 เปอร์เซ็นต์ สามารถกระทำได้ เพราะนบีมุฮัมมัด ﷺ แสดงความยินดีกับกำไรดังกล่าวที่เพิ่มพูนจากต้นทุนเดิมผ่านการซื้อครั้งที่ 1 ก่อนจะขายทำกำไรในครั้งที่ 2 ดังรายงานจาก อูรวะษะ บุตร อะบี อัลญะอฺดิ อัลบาริกีย์ ระบุว่า

((عن أبي الجعد البارقى قال أعطاه النبي صلى الله عليه وسلم دينارا يشتري به أضحية أو شاة فاشترى شاتين فباع إحداهما بدينار فأتاه بشاة ودينار فدعا له بالبركة في بيعه))

(رواه أبو داود : 3385)

ความว่า จาก อูรวะษะ บุตร อะบี อัลญะอฺดิ อัลบาริกีย์ เล่าว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ มอบเงินให้เขา 1 ดินาร์ เพื่อซื้อสัตว์พลีทาน 1 ตัวด้วยเงิน 1 ดินาร์ หรือซื้อแกะ 1 ตัว ดังนั้นเขาซื้อแกะได้ 2 ตัว ต่อมาเขาได้ขายแกะ 1 ตัวจาก 2 ตัวด้วยเงิน 1 ดินาร์ และเขาได้มาหาท่านพร้อมแกะ 1 ตัวและเงินอีก 1 ดินาร์ ดังนั้นท่านจึงกล่าวขอพรให้เขามีความศุริมงคลรุ่งเรือง ในการค้าของเขา

(บันทึกโดยอะบูดาอูด : 3385)

หลังนบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งบัยตุลมาล (กองคลัง) ขึ้น และปรึกษากฎหมายกับเศาะฮาบะฮฺ (สาวก) เพื่อคัดเลือกบุคคลทำหน้าที่จัดเก็บภาษีจากเมืองนัจญ์รอน เข้าบัยตุลมาล ท่านกล่าวว่า

((قم يا أبا عبيدة بن الجراح فلما قام قال النبي ﷺ هذا أمين هذه الأمة))

(رواه البخاري : 4119)

ความว่า จงลุกขึ้นโอ้อะบาอูบัยคัยดะฮฺ บุตร อัลญุรรอฮฺ เมื่อเขาลุกขึ้น ท่านกล่าวว่า คนนี้คืออะมีน (ผู้ไว้วางใจได้) แห่งประชาชาตินี้

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 4119)

บัยตุลมาลทำหน้าที่เป็น (1) กองคลังจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาตุ (2) กองคลัง
สาธารณะประโยชน์ทั่วไปมีหน้าที่รวบรวมภาษีที่ดิน ทรัพย์สินสงคราม และอื่นๆ โดยรายได้
ทั้งหมดจะถูกนำมาแจกจ่ายแก่กลุ่มบุคคลตามบัญญัติศาสนา ขณะที่บางส่วนจะนำมาใช้พัฒนา
บ้านเมืองและการทหาร ดังอัลหะดีษระบุถึงชะกาตุ ภาษีที่ดิน และทรัพย์สินสงครามว่า

((أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةَ فِي أَمْوَالِهِمْ تَوَخَّذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتَرُدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ))

(رواه الترمذي : 625)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮ์ทรงกำหนดให้จ่ายชะกาตุเหนือทรัพย์สินพวก
ท่าน โดยจะถูกนำมาจากคนร่ำรวย เพื่อนำไปแจกจ่ายบุคคลที่ยากจน
ของพวกเขา

(บันทึกโดยอัคริมียี : 625)

((أَنَّ الْخَرَاجَ بِالضَّمَانِ))

(رواه ابن ماجه : 2243)

ความว่า อันที่จริงภาษีที่ดินก็คือหลักประกัน (สังคัม)

(บันทึกโดยอิบนุนาญะฮ์ : 2243)

((يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَا يَجِلُّ لِي مِمَّا آفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ قَدْرَ هَذِهِ إِلَّا الْخُمْسَ وَالْخُمْسَ))

(مردود عليكم))

(رواه النسائي : 4138)

ความว่า โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงมันคือสิ่งไม่อนุญาตสำหรับ
ข้าพเจ้า สิ่งที่อัลลอฮ์ทรงประทานแก่พวกท่านตามจำนวนนี้ ยกเว้น 1 ใน
5 โดย 1 ใน 5 จะถูกส่งมอบกลับสู่พวกท่าน

(บันทึกโดยอันนะซาอี : 4138)

ส่วนพื้นฐานการเงินอิสลามของนบีมุฮัมมัด ﷺ จะไม่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย การหลอกลวง การเลี้ยง และการเอาไรด์เอาเปรียบ ดังอัลหะดีษระบุว่า

((لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم آكل الربا ومؤكله وكاتبه وشاهديه
وقال هم سواء))

(رواه مسلم : 1598)

ความว่า ศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ ﷺ สาปแช่งบุคคลที่กินดอกเบี้ย คนรับมอบหมาย บุคคลที่จดบันทึก และบรรดาพยานรู้ และท่านกล่าวว่าพวกเขาทั้งหมดเท่ากัน

(บันทึกโดยมุสลิม : 1598)

((نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع الحصة وعن بيع الغرر))

(رواه مسلم : 1513)

ความว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ ห้ามซื้อขายด้วยการโยนก้อนหิน (มีความเสี่ยง) และการค้าที่มีการหลอกลวง

(บันทึกโดยมุสลิม : 1513)

ยุคก่อนหน้านั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ พบปัญหาพ่อค้าในเมืองนิยมออกไปดักซื้อสินค้าระหว่างทางก่อนกองคาราวานจากต่างแคว้นจะเดินทางมาถึงในเมืองหรือในตลาด และนำมาขายในตลาดด้วยราคาใหม่ หรือปัญหาพ่อค้าในเมืองจะรับสินค้าจากพ่อค้าทะเลทรายหรือชนบทมาขายต่อด้วยราคาใหม่ ท่านอับดุลลอฮ์ เล่าว่า

((كنا نتلقى الركبان فنشتري منهم الطعام فنهانا النبي صلى الله عليه وسلم
أن نبيعه حتى يبلغ به سوق الطعام))

(رواه البخاري : 2058)

ความว่า พวกเราเคยออกไปดักพบและซื้ออาหารจากกองคาราวาน ต่อมา นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ห้ามซื้อขาย (รูปแบบดังกล่าว) จนกว่ากองคาราวานจะเดินทางเข้าถึงตลาดอาหาร

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2058)

นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังห้ามคนเมืองหรือในประเทศแทรกแซงทางการค้า และการตลาดระหว่างประเทศ ท่านกล่าวว่า

((لا يبيع حاضر لباد دعوا الناس يرزق الله بعضهم من بعض))

(رواه الترمذي : 1223)

ความว่า คนในเมืองจะขายสินค้าแทนคนที่มาจากทะเลทราย หรือชนบท ไม่ได้ พวกเขาจงปล่อยพวกเขาเถิด (ให้การค้าดำเนินไปอย่างเสรี) อัลลอฮ์จะทรงประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกเขาบางส่วนจากบางส่วน (บันทึกโดยมุสลิม : 1223)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ออกกฎหมายควบคุมการค้าระหว่างประเทศข้างต้น เพื่อจัดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่พ่อค้าที่นำสินค้ามาขาย จะถูกเอาเปรียบเพราะไม่ทราบราคาจริงในท้องตลาด หรืออาจเป็นไปได้ว่าสินค้าที่ดีที่สุดจะถูกเลือกจนหมดและเหลือสินค้าไม่ดี มีตำหนิ และไม่มีคุณภาพเข้าสู่ตลาด หรืออาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้บริโภคเสียเปรียบ หากพ่อค้ากลางในเมืองรับสินค้าจากพ่อค้าต่างประเทศเพื่อเก็บกักคุณและขาย ในราคาที่แพงกว่าเดิม

2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่ เอกสารงานวิจัยที่กล่าวถึงโลกทัศน์ทางเศรษฐกิจอิสลามของท่านวางอยู่บนพื้นฐาน (1) การใช้เป็นเครื่องมือนำไปสู่การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ (2) การให้ความเป็นธรรมระหว่างมนุษยชาติ (3) การเป็นตัวแทนแห่งพระเจ้าในการครอบครองและแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากร (4) และการพัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าบนโลก Muhammad ให้ความเห็นว่า เพื่อให้การสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างมนุษยชาติให้กระชับแนบแน่นและทำให้สังคมดำเนินไปด้วยความสงบและเรียบร้อย การครอบครองทรัพย์สินและทรัพยากรจึงอยู่ภายใต้เงื่อนไข 3 ประการได้แก่ (1) สิทธิในการครอบครองนั้นเป็นเพียงในนามตัวแทน เพราะเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงคืออัลลอฮ์ ﷻ (2) จำเป็นต้องมีการนำไปสร้างและพัฒนาบนพื้นโลก (3) เงื่อนไขทั้ง 2 ประการข้างต้นจะนำไปสู่การจงรักภักดี การขอมงานในการมีพระเจ้า และการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ นอกจากนี้เงื่อนไขดังกล่าว ยังทำให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการที่นำสิ่งที่ตนเองครอบครองมาใช้

ในทางที่ดี มีประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน และการเข้าครอบครองเพื่อตนเอง หรือกีดกันบางกลุ่ม⁸

Obaid Allāh กล่าวว่า เมื่อเกิดความจำเป็นต้องกู้ยืมทรัพย์สินหรือค้ำขาย นบี มุฮัมมัด ﷺ อนุญาตให้กระทำได้โดยปราศจากการฉกฉวยโอกาส การเอารัดเอาเปรียบ และขูดรีดบุคคลที่คับแค้นและมีความต้องการใช้ การกระทำดังกล่าวให้ดำรงอยู่บนความช่วยเหลือกัน ด้วยหัวใจอันบริสุทธิ์และความมีมนุษยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์เดียวกัน⁹ ยุคญาอิลียะฮ์มีชายคนหนึ่ง จากเยเมนได้ขายสินค้าให้แก่ อาซุ บุตร วาเอล ด้วยการตั้งราคาสินค้าที่สูงกว่าท้องตลาด อิบน์ อิสฮาก เล่าว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ และคนกลุ่มหนึ่งจากเผ่าญุรฮัมและเผ่าเกาะกูรออ รวมตัวกันเพื่อ ทำสัญญาระหว่างกันว่า พวกเขาจะช่วยกันต่อต้านความอธรรมในนครมักกะฮ์ และไม่สมควรที่จะเกิดอธรรมในนครมักกะฮ์ ยกเว้นสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งพระเจ้าจะทรงยกย่องตามสิทธิ¹⁰ การปฏิบัติ ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ท่านต้องการให้ทรัพย์สินที่มีอยู่เป็นสิ่งยืนยันถึงการมีอัลลอฮ์จนนำไปสู่การ สรีทธต่อพระองค์ โดยทรัพย์สินดังกล่าวทุกคนสามารถนำไปใช้ในฐานะตัวแทนของพระองค์ด้วยความ เป็นธรรมระหว่างมนุษยชาติ

นบีมุฮัมมัด ﷺ กำหนดกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ทุกสิ่งที่ ทุกคนขวนขวายมาได้ย่อมถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลามถือเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล เช่น สิทธิในที่ดินหลังการปฏิรูปที่ดิน และอื่นๆ เป็นต้น al-Qahtān กล่าวว่า นักเศรษฐศาสตร์อิสลาม หลายท่านได้กำหนดเงื่อนไขหลายประการเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย ทำกิน และการเกษตรได้แก่ (1) จะต้องไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลใด ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือคนต่าง ศาสนาก็ตาม (2) จะต้องไม่อยู่ในประเทศหรือการดูแลของรัฐ เช่น เขตป่าสงวน (3) จะต้องใช้ เวลาในการปฏิรูปที่ดินไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยการก่อกำแพง เจาะหาบ่อน้ำ และลงมือเพาะปลูกดิน ต่างๆ (4) จะต้องมีความสามารถในการฟื้นฟูที่ดินทำกิน (5) จะต้องได้รับการเห็นชอบจากผู้นำ ท้องถิ่น¹¹ นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังกำหนดกรรมสิทธิ์ส่วนรวมไว้ al-Qahtān กล่าวถึง กรรมสิทธิ์ส่วนรวมที่ท่านกำหนดได้แก่ สิ่งที่ถูกนำมาวะกัฟเพื่อสาธารณะประโยชน์ พื้นที่เขต สงวน ป่าจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต เช่น น้ำ ไฟ แร่ธาตุ และทรัพยากรบางชนิด ชะกาค

⁸ Muhammad, Yūsuf Kamāl. 1998. *Fiqh Iqtisād al-sūq*. (al-Qāhirah : Dār al-Nashr), หน้า 27.

⁹ Obaid Allāh, Muhammad. 2005. *Islamic Financail Services*. (Saudi Arabia : King ‘Abd al-‘Aziz University), หน้า 22.

¹⁰ Ibn al-‘Athīr, ‘Alī Muhammad ‘Abd al-Karīm. 1989. *al-Kāmil Fī al-Tarīkh*. (Lebanon : Dār ‘Ahyā’ al-Turāth), หน้า 473 (เล่ม 1).

¹¹ al-Qahtān, Musfir ‘Alī. 2002. *al-Nizām al-Iqtisādī Fī al-Islām*. (Riyād : al-Malik Fahd), หน้า 11.

ภานีรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ภานีที่ดิน 1 ใน 5 จากทรัพย์สงคราม และทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของ¹² และรวมถึงเกลือยังถือเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม Ibn Quddāmah กล่าวว่า เกลือมีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของมุสลิมโดยทั่วไป ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้เข้าครอบครอง¹³

al-Sābūny กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ จำกัดขนาดสิทธิการครอบครอง เพื่อยุติการผูกขาดและปิ่นทอนอำนาจผู้ครอบครอง โดยจำกัดสิทธิต่างๆ ทั้งคนในเมืองและคนชบท ไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชาวไร่ ชาวนา เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน ว่างงาน และไร้ที่อยู่อาศัย โดยท่านสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงในทรัพยากรคืออัลลอฮ์ ﷻ¹⁴

นบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่าทรัพยากรทั้งหมดล้วนเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงเป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียว ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่อยู่ในฟ้า เช่น น้ำฝน หรือทรัพยากรบนดิน เช่น พืชพันธุ์ต่างๆ หรือทรัพยากรใต้ดิน เช่น น้ำมันและแร่ธาตุ หรือทรัพยากรในทะเล พระองค์คือผู้สรรสร้างสรรพสิ่ง เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการแก่ทุกคน al-Kahlūt กล่าวว่า ทรัพยากร (al-Tharwah) ตามหลักเศรษฐศาสตร์อิสลามหมายถึง สิ่งที่จะมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทุกคน โดยคำว่า ทรัพยากร มีความหมายกว้างและครอบคลุมกว่าคำว่า ต้นทุน (Ra'sumālī) โดยสิ่งที่จะมาสนองตอบความต้องการของมนุษย์ได้มี 2 ประเภทได้แก่ (1) ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์มิได้เป็นผู้ผลิตมันขึ้นมาได้แก่ พื้นดินและสิ่งที่อยู่ในดิน ไม่ว่าจะเป็นแก๊ส ก๊าซธรรมชาติ แร่ธาตุ ของเหลวต่างๆ หรือสิ่งที่ย่อยบนพื้นดินได้แก่ ป่าไม้ พืช และอื่นๆ ที่มิได้เกิดขึ้นโดยใช้แรงงานหรือใช้ต้นทุนในการผลิต (2) ทรัพยากรที่เกิดขึ้นมาโดยใช้แรงงานและต้นทุนของมนุษย์ช่วยในกระบวนการผลิต โดยทั้ง 2 ประเภทจะหมุนเวียนอยู่ใน 3 ขั้นตอนคือ (1) การผลิต (2) การแจกจ่าย (3) การนำมาบำบัดความต้องการของมนุษย์หรือการบริโภค¹⁵ นบีมุฮัมมัด ﷺ นำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ในฐานะตัวแทนของพระเจ้าผ่านการแลกเปลี่ยนทางการค้า การประกอบอาชีพ การทำงาน และอื่นๆ ตามความสามารถ สติปัญญา และความเชี่ยวชาญ เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคม

¹² อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ al-Qahtān, Musfir 'Alī. 2002. *al-Nizām al-Iqtisādī Fī al-Islām*. (Riyād : al-Malik Fahd), หน้า 7 และหน้า 9.

¹³ Ibn Quddāmah, 'Abd Allāh 'Ahmad. 1985. *al-Mughnī*. (Lebanon : Dār al-Fikr), หน้า 330 (เล่ม 2).

¹⁴ al-Sābūny, Muhammad 'Alī. 1999. *Mukhtasar Tafṣīr Ibn Kathīr*. (al-Qāhirah : Dār al-Sābūny), ก่อฟ : 7-11.

¹⁵ al-Kahlūt, 'Abd al-'Azīz. 1990. *al-Islām Wa al-Tharwah*. (Libya : Islamic Call College), หน้า 15-17.

นบีมุฮัมมัด ﷺ จำแนกการบริโภคและการผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตออกจากสิ่งฟุ่มเฟือย และสนับสนุนสังคมมุสลิมให้เป็นสังคมนิยมการผลิตมากกว่านิยมการบริโภค al-Shatibi กล่าวว่า นักเศรษฐศาสตร์อิสลามได้จำแนกการบริโภค (al-Istehlāk) ออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ (1) al-Darūrāt หมายถึง สิ่งที่จำเป็นหรือสินค้าและบริการสำหรับการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น และรวมถึง al-Hājāj หมายถึง สิ่งที่ไม่จำเป็นแต่มีไว้เพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น คนใช้แรงงานควรถานอาหาร ประเภทเนื้อ นม และไข่ เป็นต้น และรวมถึง al-Tahsiniyyāt หมายถึง สิ่งจำเป็นหรือสินค้าและบริการเพื่ออำนวยความสะดวกทั่วไป เช่น คอมพิวเตอร์ มือถือ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น (2) al-Isrāf หรือ al-Tarf หมายถึง สินค้าและบริการประเภทฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็นหรือเกินความพอดี เช่น บ้านหลังใหญ่โตมโหฬาร เสื้อผ้า รถยนต์ราคาแพง เครื่องประดับที่มีค่า และเฟอร์นิเจอร์หรูหรา¹⁶

al-Qaradāwy กล่าวว่า มาตรฐานการบริโภคที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมคือ (1) ความถูกต้องและชอบธรรม เช่น ห้ามบริโภคสิ่งของและสินค้าที่ได้มาโดยมิชอบธรรม (2) ความสะอาดและมีประโยชน์ เช่น ห้ามบริโภคเลือด เนื้อสัตว์ที่ตายเอง สุกร เนื้อของสัตว์ที่ถูกเชือด โดยมิได้กล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ และเครื่องคั้นประเภทแอลกอฮอล์ สิ่งเสพติด หรือมีนเมาทำลายสติปัญญา (3) ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป (4) เสริมสร้างคุณค่าทางศีลธรรม เช่น ส่งเสริมการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ ก่อนบริโภค และขอบคุนพระองค์หลังทานเสร็จ เป็นต้น¹⁷

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยประกอบอาชีพรับจ้างเลี้ยงสัตว์ ลงทุนกับเพื่อนทำธุรกิจ และเข้าร่วมการค้าระหว่างประเทศกับพระนางเคาะดีญะฮ์ ตลอดจนทำการค้าระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ล้วนการแสวงหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง และเป็นการทำที่ที่มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม¹ al-Būṭī กล่าวว่า ตัวอย่างที่ดีในการทำงานและประกอบสัมมาอาชีพคือแบบฉบับจากนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวคือ ท่านช่วยลุงเลี้ยงสัตว์ให้แก่ชาวกูเรซในนครมักกะฮ์ตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเข้าวัยหนุ่มท่านได้เดินทางไปค้าขายกับลุงที่แคว้นฮาม ก่อนที่จะเข้าทำงานกับกองคาราวานสินค้าระหว่างประเทศของพระนางเคาะดีญะฮ์¹⁸ al-Mahmūd กล่าวถึงคำว่าการทำงาน (al-'Amal) ตามความเข้าใจเบื้องต้น พจนานุกรมทั่วไปและทัศนะนักคิดนักเขียนปัจจุบันหมายถึง อาชีพ การทำงาน และการ

¹⁶ al-Shatibi, 'Abu Ishāq. n.d. *al-Muwāfaqāt Fī al-Uṣūl al-Sharī'ah*. (Cairo : al-Kubrā), หน้า 8-12.

¹⁷ al-Qaradāwy, Yūsuf. 1977. *al-Halāl Wa al-Harām Fī al-Islām*. (al-Qāhirah : al-Maktabah), หน้า 39.

¹⁸ al-Būṭī, Muhammad S. Ramadān. 1998. *Fiqh al-Sīrah al-Nabawīyah*. (Syria : Dār al-Fikr), หน้า 53 หน้าและ 57.

ปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีความหมายกว้างและรวมถึงความพยายาม หรือความต้องการของมนุษย์ในการที่จะกระทำให้สิ่งหนึ่งใดให้เกิดขึ้นมา เพื่อบำบัดความต้องการของตนเอง¹⁹

Muhammad กล่าวถึงการแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพ (al-Makāsib) ของมนุษย์มักจะ ได้มาจาก 3 ช่องทางได้แก่ (1) การทำงาน (2) การลงทุนเพียงลำพัง (3) และการร่วมหุ้นกับบุคคลอื่น หากคนหนึ่งคนใดได้ทำงาน หรือลงทุน หรือเข้าร่วมหุ้นกับคนอื่นในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สิ่งที่เขาได้รับมาอาจจะเรียกว่า ค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรก็ได้²⁰ โดยมีรายงานจาก al-Munazamah al-'Arabiyah ระบุถึงทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์อิสลามที่มีต่อขอบเขตของงานว่า งาน หมายถึง การประกอบอาชีพเลี้ยงตนตามความต้องการของทุกคน และเป็นความรู้ประเภทหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำงานด้วยแรงกาย และการใช้มันสมอง ความคิด และสติปัญญา ท่านอะบูฮัยยานเคยเรียกอาชีพคำนวณและบัญชีว่าเป็นงานอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับผู้เชี่ยวชาญด้านโหราศาสตร์ และนักตรรกวิทยา²¹

al-Ghazāly กล่าวว่า วิทยาศาสตร์ถือเป็นหนึ่งจากความรู้แบบฟิสิกส์ฟิสิกส์ ซึ่งรวมถึงศาสตร์ทุกสาขา ทุกแขนง ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตบนโลกนี้ เช่น การแพทย์ซึ่งจำเป็นแก่การรักษาร่างกาย คณิตศาสตร์คือสิ่งจำเป็นสำหรับพ่อค้า นักธุรกิจ และการจัดแบ่งมรดก เช่นเดียวกับวิชาการและศาสตร์แขนงอื่นๆ สิ่งเหล่านี้คือความรู้หรือศาสตร์ เพราะหากปราศจากความรู้เหล่านี้สังคมนั้นจะต้องล่มสลาย หากมีใครสักคนหนึ่งมีความรู้ในด้านดังกล่าวเกิดขึ้นในสังคมย่อมถือว่าเป็นสิ่งพอเพียง และหน้าที่หรือความจำเป็นบนคนอื่นๆ ที่จะต้องศึกษาตลอดจนแสวงหาความรู้ก็ย่อมยุติลง²² al-Talmisāny ได้รวบรวมอาชีพ งานฝีมือ และงานด้านอุตสาหกรรมที่ปรากฏในยุคนิมูฮัมมัด ﷺ มีมากกว่า 32 ประเภท เช่น พ่อค้าวาณิช พ่อค้าผ้า คนขายน้ำหอม คนแลกเปลี่ยนเงินตรา คนขายธนู คนขายอาหาร คนขายเครื่องหนัง คนขายฟืน นายหน้า... เป็นต้น²³ Ibn Taymiyah กล่าวว่า ทุกงานที่เกิดขึ้นหรือปฏิบัติขึ้นไม่ใช่เพื่อแนวทาง

¹⁹ al-Mahmūd, Talā. 1991. *al-Islām Dīn al-'Amal*. (Tripoli : Islamic Call), หน้า 7.

²⁰ Muhammad, Yūsuf Kamāl. 1998. *Fiqh Iqtisād al-sūq*. (al-Qāhirah : Dār al-Nashr), หน้า 248.

²¹ al-Munazamah al-'Arabīyah. 1987. *a-Fikr al-Tarbawī al-'Arabī al-Islāmī*. (Tunisia : s.n.), หน้า 852.

²² al-Ghazāly, 'Abū Hāmid Muhammad. 1967. *'Ahyā' Ulūm al-Dīn*. (al-Qāhirah : al-Sha'ab), หน้า 47.

²³ al-Talmisāny, 'Abū al-Hasan. 1980. *Tāj al-Dilalah al-Shar'ā'iyyah*. (al-Qāhirah : al-Majlis Li Shu'aūl al-Islāmīyah), หน้า 862.

แห่งอัลลอฮฺ ﷻ งานนั้นถือเป็นโมฆะ เช่นเดียวกับกิจกรรม การกระทำ และการปฏิบัติอื่นๆ ที่ไม่ดำเนินอยู่บนแนวทางของนบีมุฮัมมัด ﷺ งานนั้นก็ถือเป็นโมฆะเช่นกัน²⁴

นบีมุฮัมมัด ﷺ สร้างฐานเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองและยั่งยืนด้วยเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ หรือพาณิชยกรรม ได้แก่ การค้าขายและการตลาดระหว่างประเทศ หรืออุตสาหกรรม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ข้าวของเครื่องใช้ และการผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม จากชนหรือหนังสือดี al-San‘āny กล่าวว่า แม้นักวิชาการหลายท่านจะมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับอาชีพที่ดี แต่ความคิดเห็นของนักวิชาการเหล่านั้นล้วนครอบคลุมอาชีพที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม al-Nawawy ให้ทัศนะว่า งานที่ถูกต้องที่สุดคือ งานที่ประกอบและกระทำด้วยสองมือของเขา หากเป็นงานด้านการเกษตรย่อมครอบคลุมถึงการลงทุนลงแรง การกระทำ โดยจะต้องมีการมอบหมายต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ นก และสัตว์ต่างๆ²⁵ ส่วน Ibn Hajar กล่าวว่า นักวิชาการบางท่านให้ทัศนะว่าอาชีพดั้งเดิมได้แก่การเกษตร และการค้าขายก็จริง... แต่สำหรับข้าพเจ้าให้น้ำหนักกับการเกษตรมากกว่า เพราะประโยชน์ครอบคลุมกว่าและการมอบหมายต่ออัลลอฮฺ ﷻ มีมากกว่า²⁶ หลังจากนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย al-Talmisāni กล่าวว่า งานด้านการผลิตและอุตสาหกรรมในยุคนบีมุฮัมมัด ﷻ เพิ่มมากขึ้นกว่า 32 ประเภท เช่น พ่อค้าวานิช พ่อค้าผ้า คนขายน้ำหอม ผู้แลกเปลี่ยนเงินตรา คนขายธนู คนขายอาหาร คนขายเครื่องหนังฟอก คนขายฟืน นายหน้า... เป็นต้น²⁷ โดย สะอัด บุตร วักก้อส เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตธนูและหอก ชูเบร บุตร เออวาม สามารถตัดเย็บเสื้อผ้า ซัลมาน อัลฟาริซียี เป็นช่างตัดผม อาลี บุตร อะบีฏอเล็บ ชำนาญด้านชลประทาน บิลาล บุตร เราะฮุบายุ มีความถนัดงานด้านบริการทั่วไป

Khālid กล่าวว่า ประชาชนนครมักกะฮฺนิยมทำการค้าและเลี้ยงสัตว์ขณะที่ประชาชนนครมะดีนะฮฺจะมีความชำนาญในงานเหล็ก โดยเฉพาะการผลิตเครื่องประดับ เช่น กำไล แหวน และอาวุธที่ใช้ในสงคราม เช่น โล่ ดาบ ธนู และเครื่องมือทางการเกษตร นอกจากนั้น Khālid กล่าวว่า ยังปรากฏรายงานจากอะบีญะฟิร เล่าว่า ชาวมะดีนะฮฺส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรถึง 1 ใน 3 และเกษตรกรที่มีชื่อเสียงได้แก่ สะอัดบุตรมาลิก

²⁴ Ibn Taymīyah, 'Ahmad ‘Abd al-Halīm. n.d. al-Ubūdīyah. (s.l. : s.n), หน้า 91.

²⁵ al-San‘āny, Muhammad Ism‘āil. 1959. Subul al-Salām. (Lebanon : Dār ‘Ahyā’ al-Thurāth), หน้า 5 (เล่ม 3).

²⁶ Ibn Hajar, 'Ahmad Ibn ‘Alī. 1986. Fath al-Bārī. (al-Qāhirah : Dār al-Raiyān), หน้า 54 (เล่ม 5).

²⁷ อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ al-Talmisāny, 'Abū al-Hasan. 1980. Tāj al-Dilalah al-Shar‘aiyah. (al-Qāhirah : al-Majlis Li Shu‘a’ul al-Islāmīyah), หน้า 862.

อับดุลลอฮ์บุตรมัสอูด อัมร์บุตรอับดุลอะซีซ, กอเซ็ม, อุรวะฮ์, ครอบครัวของอะบูบักร์ ครอบครัวของอุมร์ ครอบครัวของอาลี และลูกหลานของซีรีน²⁸ ส่วนพ่อค้าและนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงที่สุดยุคบิหมัหมัด ﷺ ได้แก่ อุยมาน บุตร อัฟฟาน พ่อค้าผู้มีเสียงในยุคญาฮิลียะฮ์²⁹ อับดุลเราะฮ์มานบุตรเอาฟี พ่อค้าชาวมักกะฮ์ แต่ประสบความสำเร็จอย่างมากทางการตลาดหลังอพยพสู่นครมะดีนะฮ์ และซุเบรบุตรเอาวาม เจ้าของที่ดินหลายแห่ง และสะอัดบุตรฮ์เราะบิอีย์ ผู้ร่ำรวยและใจบุญจากชาวอันศ็อร

หลังการอพยพบิหมัหมัด ﷺ เปิดตลาดอิสลามขึ้น ณ นครมะดีนะฮ์และนครมักกะฮ์ และใช้เงินสกุลดีนาร์และดิรฮัมเป็นสื่อกลางทางการตลาด ตลอดจนใช้มุด ศอฮ์ ฝรั่ง และวัชกุ เป็นมาตรฐานในการตวงและการชั่ง โดยระบบการตลาดไม่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย Khālid กล่าวว่าประชาชนในนครมะดีนะฮ์สร้างตลาดเพื่อการค้าขายไว้หลายแห่งได้แก่ ตลาดก๊อยนุกอฮ์ ตลาด บัซบาละฮ์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตลาดอะศอบะฮ์ ใกล้เขต กุบาฮ์ และตลาดมะซาอิมตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบะนีอัลอับลีย์ในเครืออับดุลลอฮ์ บุตร อุบัยย์ และตลาดบะกืออัลค็อลในตำบลบะกือ โดยตลาดที่สำคัญที่สุด ณ นครมะดีนะฮ์ ได้แก่ ตลาดบะนีก๊อยนุกอฮ์ เพราะมีสินค้าค่อนข้างมากและหลายหลากอยู่ภายใต้การดูแลของยิวตระกูลบะนีก๊อยนุกอฮ์ ซึ่งนิยมค้าขายด้วยระบบดอกเบี้ย สินค้าหลักในตลาดของนครมะดีนะฮ์ได้แก่ สิ่งทอที่ทำมาจากไหม ฝ้าย และเครื่องหอมชนิดต่างๆ เช่น ชะมดเชียงและอำพัน ส่วนประเภทผลไม้ได้แก่อินทผลัม และข้าวบาเลย์ นอกจากนี้ยังมีขนสัตว์ เนย ไม้พิน สุรา และสินค้านำเข้าจากหัวเมืองต่างๆ³⁰ และยังมีรายงานระบุว่าเมื่อบิหมัหมัด ﷺ เดินทางมาถึงนครมะดีนะฮ์ ท่านจัดตั้งตลาดอิสลามเสรีขึ้น โดยพวกยิวไม่มีสิทธิแทรกแซงการตลาดเหมือนตลาดบะนีก๊อยนุกอฮ์³¹

²⁸ Khālid, Hasan. 1986. *Mujtama'a al-Madīnah*. (Lebanon : al-Nahdah al-'Arabīyah), หน้า 49 และหน้า 54.

²⁹ อุยมาน บุตร อัฟฟาน เกิดปี ค.ศ. 573 ท่านได้เข้ารับอิสลามเมื่ออายุ 34 ปีและได้แต่งงานกับรูกัยยะฮ์ บุตรสาวของบิหมัหมัด ﷺ หลังรูกัยยะฮ์ เสียชีวิต ท่านได้แต่งงานกับอุมมุกัลโฆม บุตรสาวอีกคนหนึ่งของบิหมัหมัด ﷺ จนท่านได้รับสมญานามว่า ซุนนุร็อยน์ (The man with two lights.) หลังบิหมัหมัด ﷺ ท่านดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์คนที่ 3 ระหว่างปี ฮ.ศ. 23-35 (ค.ศ. 644-656)

³⁰ Khālid, Hasan. 1986. *Mujtama'a al-Madīnah*. (Lebanon : al-Nahdah al-'Arabīyah), หน้า 55.

³¹ al-Qaradāwy, Yūsuf. 1977. *al-Halāl Wa al-Harām Fī al-Islām*. (al-Qāhirah : al-Maktabah), หน้า 116.

al-Qaradāwy กล่าวถึงบทบาทของนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับการทำธุรกิจค้าขายว่าเป็นแบบอย่างที่ยังพอแล้ว ด้านหนึ่งท่านกระตือรือร้นในการสร้างจิตวิญญาณ โดยสร้างมัสญิดด้วยรากฐานแห่งความยำเกรงอัลลอฮ์ ﷻ ขึ้นในนครมะดีนะฮ์ และทำให้มัสญิดเป็นศูนย์กลางของการแสดงความจงรักภักดี การเรียนการสอน การเผยแผ่อัลอิสลามและการบริหารงานของรัฐ ส่วนอีกด้านหนึ่งท่านจัดตั้งตลาดอิสลามเสรีขึ้น โดยพวกยิวไม่มีสิทธิเข้าแทรกแซงทางการตลาดเหมือนที่เคยเข้ามามีอิทธิพลในตลาดบ努กียะฮ์ นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังจัดวางระเบียบการทำธุรกิจไว้ โดยท่านได้อธิบายรายละเอียดและสอนวิธีทำการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายอิสลามอย่างครบถ้วน เช่น ไม่มีการโกง การทุจริต การกักตุนสินค้า และการตัดราคาเพื่อช้อขาย เป็นต้น³² และไม่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย al-Gamāl กล่าวว่า นักนิติศาสตร์อิสลามส่วนมากได้แบ่งดอกเบี้ยออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) al-Nasi'ah หมายถึง ดอกเบี้ยที่เกิดจากการขยาย (เลื่อน) เวลาและเพิ่มเงินก่อนชำระหนี้ โดยดอกเบี้ยจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามการล่าช้าชำระหนี้ ดอกเบี้ยชนิดนี้สามารถพบได้ทั้งการช้อขายและการกู้ยืมและพบมากในยุคญาฮิลียะฮ์ (2) al-Fadl หมายถึง ดอกเบี้ยที่เพิ่มปริมาณขึ้นจากทรัพย์สินเดียวกัน หรือดอกเบี้ยที่เกิดจากการค้าขาย โดยช้อขายแบบแลกเปลี่ยนสิ่งของชนิดเดียวกัน แต่ตกลงเพิ่มปริมาณให้อีกฝ่ายหนึ่ง³³

นบีมุฮัมมัด ﷺ กำหนดกลไกทางการตลาดให้ดำเนินตามจริยธรรมทางเศรษฐกิจ ไม่แทรกแซงตลาดเสรี ไม่กำหนดราคาเกินคุณภาพหรือความเป็นจริง ไม่กักตุนสินค้า ไม่กีดกันทางการค้า ไม่ช้อขายโดยมิเจือใจ และไม่ช้อขายในสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติศาสนา ตลอดจนไม่ช้อขายในสิ่งที่ไม่เป็นที่อนุมัติ Ibn Qayyim กล่าวว่า การควบคุม (แทรกแซง) ราคาจากรัฐบางครั้งก็เป็นความอธรรมที่ต้องห้ามและบางครั้งก็เป็นความยุติธรรมที่อนุญาต หากการควบคุมราคาทำให้ประชาชนจำเป็นต้องขายสินค้าของตนในราคาที่ยอมรับไม่ได้ หรือปฏิเสธทำไรอันสมเหตุสมผลที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอนุมัติ การควบคุมราคาถือเป็นสิ่งต้องห้าม และถ้าหากการควบคุมราคาจะสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน เช่น การบังคับให้ขายด้วยราคาเท่ากับสินค้าอย่างเดียวกันของบุคคลอื่น การควบคุมราคาดังกล่าวถือเป็นที่อนุมัติ หากพ่อค้าขายสินค้าในราคาปกติดังที่เคยปฏิบัติกันมาโดยไม่ได้กระทำผิดใดๆ ในส่วนของตน ต่อมาราคาสินค้าได้สูงขึ้นอันเนื่องมาจากสินค้าประเภทนั้นหายากหรือประชากรมากขึ้น แสดงว่า สถานการณ์เช่นนี้มาจากอัลลอฮ์ ﷻ อนุมัติเช่นนี้การบังคับให้พ่อค้าขายตามราคาที่รัฐกำหนดไว้ถือว่า เป็นสิ่งไม่ถูกต้องและเป็นธรรมแต่ในทางกลับกันหากพ่อค้าปฏิเสธที่จะขายสินค้าขณะประชาชนมีความต้องการ พ่อค้าจะต้องถูก

³² al-Qaradāwy, Yūsuf. 1977. *al-Halāl Wa al-Harām Fī al-Islām*. (al-Qāhirah : al-Maktabah), หน้า 116.

³³ al-Gamal. Mahmūd A. *An Economic Explication of the Prohibition of Riba in Classical Islamic Jurisprudence*. (May 2, 2001) PDF File.

บังคับให้ขายสินค้าในราคาเท่ากับราคาสินค้าทั่วไป ยกเว้นพ่อค้าจะไปได้ราคาที่สูงกว่าราคาที่รู้กัน การควบคุมราคาในที่นี้ไม่มีอะไรมากไปกว่าการสร้างราคาเปรียบเทียบสำหรับสินค้าที่เหมือนกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความเป็นธรรมชาติอัลลอฮ์ ﷻ ทรงประสงค์³⁴

Ibn al-'Athīr กล่าวว่า ยุคญาฮิลียะฮ์มีชายคนหนึ่งจากเยเมนได้ขายสินค้าให้แก่อาซุ บุตร วาเอล ด้วยการตั้งราคาสินค้าที่สูงกว่าท้องตลาด อิบน์อุสฮาก เล่าว่า คนกลุ่มหนึ่งจากเผ่าญุฮัมและเผ่าเกาะกูรอจิงรวมตัวกัน เพื่อทำสัญญาระหว่างกันว่า พวกเขาจะช่วยกันต่อต้านความอธรรมในนครมักกะฮ์ พวกเขาเชื่อว่า ไม่เป็นการสมควรที่จะเกิดอธรรมในนครมักกะฮ์ ยกเว้นสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งพระเจ้าจะทรงยกย่องตามสิทธิของมัน³⁵ al-Qaradāwī กล่าวว่า การหากำไรมี 2 ทางคือ (1) กักตุนสินค้าในตลาดให้มากจนกระทั่งมันขาดตลาดและประชาชนไม่สามารถซื้อหามันมาได้ หากใครสักคนต้องการ เขาจะต้องไปหาบุคคลที่กักตุนและจ่ายให้แก่บุคคลตามราคาที่ผู้กักตุนเรียกร้อง โดยวิธีนี้ไม่ถูกต้อง (2) วางสินค้าไว้ในตลาดและขายมันด้วยราคาและกำไรที่เหมาะสม หลังจากนั้นก็ซื้อมันมาเพิ่มและขายมันไปด้วยวิธีเดียวกัน โดยวิธีหลังคือวิธีที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งเสริม³⁶ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้กลไกทางการตลาดดำเนินไปด้วยจริยธรรมทางเศรษฐกิจ

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยลงทุนร่วมกับเพื่อน พระนางเคาะดียะฮ์ และประชาชนในตำบลค็อยบ์รในสิ่งที่ไม่เป็นภัยต่อตนเองและสังคม al-Balāthari กล่าวว่า ท่านเคยมอบที่ดินทำกินแก่ประชาชน และยังเคยร่วมลงทุนทางการเกษตรกับชาวตำบลค็อยบ์ร³⁷ เช่นเดียวกับ al-Būṭī กล่าวว่า ท่านเคยลงทุนทำธุรกิจร่วมกับอัซฮาอิบ บุตร อะบีซาอิบ และเคยค้าขายระหว่างประเทศกับพระนางเคาะดียะฮ์ โดยได้รับส่วนแบ่งจากผลกำไร (มูฏอเราะฮะบะฮ์) ตลอดจนเคยร่วมลงทุนทางการเกษตรกับประชาชนตำบลค็อยบ์ร ณ นครมะดีนะฮ์ (มุฆาเราะฮะฮ์)³⁸ เช่นเดียวกับนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้ความสำคัญกับโครงสร้างเชิงสถาบัน โดยก่อตั้งกองคลังบัญชีตุลมาล

³⁴ Ibn Qayyim, Muhammad 'Abī Bakr. n.d. al-Turuk al-Hakamiyah Fi Siyāsah al-Shar'aīyah. (Lebanon : al-Madanīyah), หน้า 214.

³⁵ Ibn al-'Athīr, 'Alī Muhammad 'Abd al-Karīm. 1989. al-Kāmil Fi al-Tarīkh. (Lebanon : Dār 'Ahyā' al-Turāth), หน้า 473 (เล่ม 1).

³⁶ อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ al-Qaradāwī, Yūsuf. 1977. al-Halāl Wa al-Harām Fi al-Islām. (al-Qāhirah : al-Maktabah), หน้า 210.

³⁷ al-Balāthari, 'Ahmad Yahyā Jābir. 1957. Futūh al-Buldān. (Lebanon : Dār Nashr), หน้า 31 และหน้า 119.

³⁸ al-Būṭī, Muhammad S. Ramadān. 1998. Fiqh al-Sīrah al-Nabawīyah. (Syria : Dār al-Fikr), หน้า 364. และ Harūn, 'Abd al-Salūm. 1989. Tahdhīb Sīrah Ibn Hishām. (Egypt : Dār al-Sunnah), หน้า 34.

และแต่งตั้งคณะบุคคลและผู้เชี่ยวชาญเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ al-Qaradāwy กล่าวว่า ขณะที่ระบบเศรษฐกิจในนครมะดีนะฮ์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลยิว โดยตลาดใหญ่ของบะนีก็ยูนกออยู่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ยทุกชนิด และประกอบกับมุสลิมเริ่มมีความเข้มแข็งขึ้น นบีมุฮัมมัด ﷺ จึงก่อตั้งตลาดอิสลามขึ้น³⁹ ส่วน 'Alām al-Dīn กล่าวว่าบัยตุลมาล ถือเป็นสถาบันด้านเศรษฐกิจแรกที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งขึ้นมาหลังการอพยพและหลังได้รับบทบัญญัติเกี่ยวกับชะกาต และเศาะคาอะฮ์... และยังเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการปกครองของมุสลิมมากที่สุด โดยยังมีสาขารายงานอีกมากมายที่บ่งชี้อย่างสอดคล้องกันว่า ผู้รับผิดชอบดูแลบัยตุลมาลยุคของท่านคือ อะบูอัยดิษอะฮ์บุตรอัลญุรอรุส จนได้รับขนานนามว่า อัลอะมีน แห่งประชาชาติ นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังแต่งตั้งบุคคลและคณะบุคคลรับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจหลาย 'Alām al-Dīn กล่าวว่า อะบูอัยดิษ บุตร อัลญุรอรุส เป็นผู้รับผิดชอบด้านกองคลัง อุมร์ บุตร อัลค็อฎฏอบ เป็นหัวหน้าคณะรวบรวมชะกาต อะบูอัยดิษบุตรอัลญุรอรุส เป็นผู้เก็บภาษีใน บาบะเรณ มุอาศุบุตรญะบัล เป็นผู้เก็บภาษีในเยเมน อุบัยยิบบุตรกะอับ เป็นผู้ดูแลด้านบัญชีและ สัญญาข้อตกลงต่างๆ อับดุลลอฮ์บุตรเราะวาสะฮ์ และญับบารบุตรเศาะค็อร เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและผลิต และแต่งตั้ง ชะอีดบุตรชะอีด กับพระนางซัมรอฮ์บุตรนุฮัยก์ ควบคุม การตลาดทางนครมักกะฮ์⁴⁰

นบีมุฮัมมัด ﷺ สร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยสวัสดิการสังคม โดยใช้ระบบ ชะกาต เพื่อช่วยเหลือสังคม 'Abū Zahrah กล่าวถึงชะกาตว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ จะนำมาแจกจ่าย เป็นสวัสดิการแก่ผู้มีสิทธิ 8 จำพวก ได้แก่ คนยากจน คนอนาถา เจ้าหน้าที่จัดเก็บ บุคคลที่ สนใจ อัลอิสลามหรือเพิ่งเข้ารับอิสลาม ทาส คนที่มีหนี้สินส่วนตัว คนทำงานเพื่อศาสนา และคน เดินทาง⁴¹ นบีมุฮัมมัด ﷺ กระจายรายได้สู่สังคมโดยใช้การจ้างงาน การจ่ายค่าแรงงาน จ่ายค่า เช่า และแสวงหาผลกำไรจากธุรกิจและการลงทุน เพื่อกระจายความมั่งคั่งมิให้กระจุกอยู่กับคน บางคน หรือบางกลุ่มเท่านั้น Adam กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แบ่งงาน จ้างงาน สร้างรายได้ แบ่งที่ดินทำกิน และทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาค ชะกาต ภาษี และอื่นๆ⁴²

³⁹ al-Qaradāwy, Yūsuf. 1977. *al-Halāl Wa al-Harām Fī al-Islām*. (al-Qāhirah : al-Maktabah), หน้า 116.

⁴⁰ อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ 'Alām al-Dīn, Mustafā. 1992. *al-Mujtama'a al-Islāmī*. (Lebanon : Dār al-Nahdah al-'Arabīyah), หน้า 36 และหน้า 143.

⁴¹ 'Abū Zahrah, Muhammad. n.d. *Khātum al-Nabīyīn*. (Lebanon : Dār al-Thurāth), หน้า 164 (เล่ม 2).

⁴² 'Adam, Yahyā. 1979. *al-Kharāj*. (Lebanon : Dār al-Ma'arifah), หน้า 93 และหน้า 33.

Baitulmāl ถือเป็นองค์กรด้านเศรษฐกิจแรกที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งขึ้นในนครมะดีนะฮ์ โดยเป็นสถานที่จัดเก็บและรวบรวม (1) ษะกาตทางการเกษตร เงินทอง ปศุสัตว์ และการค้าขาย (2) ภาษีรายบุคคลและรายกลุ่ม ภาษีที่ดิน ทรัพย์สินสงคราม และอื่นๆ โดยรายได้ต่างๆ จะถูกนำมาแจกจ่ายแก่กลุ่มบุคคลตามบัญญัติศาสนา ขณะที่บางส่วนถูกนำมาใช้พัฒนาบ้านเมืองและอื่นๆ ‘Alām al-Dīn กล่าวว่า ช่วงแรกๆประชาชนในนครมะดีนะฮ์แจกจ่ายษะกาตด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อรัฐอิสลามขยายตัวออกไปกว้างนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบโดยตรง เพื่อทำหน้าที่จัดเก็บและแจกจ่ายษะกาต⁴³ al-Māwaradi กล่าวว่า นักนิติศาสตร์อิสลามมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แร่ธาตุในดินถือเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวมหรือของรัฐ ยกเว้นกรณีถูกค้นพบในพื้นที่ของบุคคลหนึ่งซึ่งเขามีกรรมสิทธิ์ครอบครองอยู่แล้ว ขณะที่ทัศนะของสำนักนิติศาสตร์อัลมาลิกียะฮ์ ระบุว่า หากพบแร่ธาตุต่างๆ ในที่ดินส่วนบุคคลของใครก็ตาม แร่ธาตุดังกล่าวถือเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคล และนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาสังคม โดยเปรียบเทียบกับประเด็นประโยชน์ส่วนรวมและความต้องการของทุกคน⁴⁴

‘Alām al-Dīn กล่าวถึงภาษีรายบุคคลและรายกลุ่มว่า เป็นทรัพย์สินที่เก็บจากบุคคลที่อยู่ภายใต้การปกครองของอิสลามและบรรลุนิติภาวะ และรวมถึงสิทธิอื่นๆด้วย เพื่อแลกกับสิทธิและความเป็นธรรมที่พึงได้รับจากฝ่ายปกครอง โดยจะมีการจัดเก็บครั้งละ 1 ดินาร์ต่อคนต่อปี เช่น เขตติบาละฮ์ และเขตญะร็ฮ์ ในแคว้นนัจญ์ นอกจากนี้ยังมีการจัดเก็บภาษีเป็นรายกลุ่มๆละ 2000 ฮุลละฮ์ ต่อปี เช่น เขตนัจญ์รอน เป็นต้น⁴⁵ al-Māwaradi กล่าวถึงภาษีที่ดินว่าเป็นทรัพย์สินที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้จัดเก็บจากดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองมุสลิมตามวันเวลาที่กำหนด หรือหลังที่พวกเขายอมจำนนและได้ละทิ้งดินแดน โดยถือว่าภาษีที่ดินเป็นทรัพย์สินของกองคลัง⁴⁶ ส่วน Ibn Quddāmah กล่าวถึงทรัพย์สินสงครามว่า ทรัพย์สินและสิ่งของมีค่าจากบุคคลที่มีไม่มุสลิมที่ได้มาหลังสงครามสิ้นสุด (ทรัพย์สินเชลย) เช่น เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ไม้สอย อาวุธ สัตว์ พาหนะ และอื่นๆ นบีมุฮัมมัด ﷺ จะแบ่งทรัพย์สินสงครามทั้งหมดออกเป็น 5 ส่วน

⁴³ ‘Alām al-Dīn, Mustafā. 1992. *al-Mujtama‘a al-Islāmī*. (Lebanon : Dār al-Nahdah al-‘Arabīyah), หน้า 144.

⁴⁴ al-Māwaradī, ‘Alī Muhammad. 1973. *al-Ahkām al-Sultānīyah*. (al-Qāhirah : al-Halabī), หน้า 248.

⁴⁵ อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ ‘Alām al-Dīn, Mustafā. 1992. *al-Mujtama‘a al-Islāmī*. (Lebanon : Dār al-Nahdah al-‘Arabīyah), หน้า 146.

⁴⁶ al-Māwaradī, ‘Alī Muhammad. 1973. *al-Ahkām al-Sultānīyah*. (al-Qāhirah : al-Halabī), หน้า 187.

โดยจะนำ 1 จาก 5 ส่วนส่งไปยังกองคลังส่วนกลางของรัฐ เพื่อนำไปช่วยคนยากจนและขาดแคลน ส่วนที่เหลือ 4 ส่วนจะถูกนำมาเป็นสวัสดิการทหาร พัฒนากองทัพ และอื่นๆ⁴⁷

นบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่นำพื้นฐานการเงินไปเกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย การหลอกลวง การเลี้ยง การจับซ่อน การเอาเปรียบ และการใช้เล่ห์เหลี่ยม al-Sharkhasy กล่าวว่า การหลอกลวง (al-Gharar) คือ สิ่งหนึ่งซึ่งผลสุดท้ายของมันยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจน⁴⁸ เช่น ขายปลาในน้ำ ซ่อนกในอากาศ หรือซื้อขายสัตว์ในท้อง เป็นต้น ส่วน Ibn Qayyim กล่าวว่า การหลอกลวงหรือล่อลวงคือ การลึงและระหว่างคำว่า มี และคำว่า ไม่มี (ไม่แน่ใจ) ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เป็นสิ่งถูกห้าม และยังถูกนับว่าเป็นความเสี่ยง (al-Khatar) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามการพนัน (al-Maysir)⁴⁹

นบีมุฮัมมัด ﷺ และชาวอาหรับทำธุรกิจขายค้าระหว่างประเทศ ทั้งในฤดูหนาวและฤดูร้อน ท่านจึงออกกฎหมายควบคุมการค้าระหว่างประเทศ Harūn กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยเดินทางไปแคว้นซามกับอะบดุลิบบเพื่อประกอบอาชีพค้าขาย และเข้าร่วมกองคาราวานสินค้าระหว่างประเทศของพระนางเคาะดีญะฮฺโดยมีส่วนแบ่งจากผลกำไร⁵⁰ ส่วน 'Alām al-Dīn กล่าวว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่ขณะทำการค้าให้กับพระนางเคาะดีญะฮฺ โดยท่านสามารถทำกำไรจากการค้าทั้งขาไปและขากลับ จนเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจอย่างสูงจากนางและสร้างพึงพอใจเป็นอย่างมากจนเป็นเหตุให้นางแต่งงานกับท่าน⁵¹

⁴⁷ Ibn Quddāmah, 'Abd Allāh 'Ahmad. 1985. *al-Mughnī*. (Lebanon : Dār al-Fikr), หน้า 312-313 (เล่ม 6).

⁴⁸ al-Sarakhsy, Muhammad 'Abī Sahl. 1985. *al-Mabsūt*. (Lebanon : Dār al-Ma'ārif), หน้า 68.

⁴⁹ Ibn Qayyim, Muhammad 'Abī Bakr. 1968. '*Ālam al-Mūqī'āin 'And Rab al-'Ālamīn*. (al-Qāhirah : al-Kulliyāt), หน้า 357 (เล่ม 1).

⁵⁰ Harūn, 'Abd al-Salūm. 1989. *Tahdhīb Sirah Ibn Hishām*. (Egypt : Dār al-Sunnah), หน้า 41 และหน้า 43.

⁵¹ 'Alām al-Dīn, Mustafā. 1992. *al-Mujtama'a al-Islāmī*. (Lebanon : Dār al-Nahdah al-'Arabīyah), หน้า 154.